

MODEL ETIČKE BANKE: TRIODOS BANK

Karin, Paško

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:191569>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

MODEL ETIČKE BANKE: TRIODOS BANK

Mentor:

doc. dr. sc. Ana Kundid Novokmet

Student:

Paško Karin, univ. bacc. oec.

Split, kolovoz 2017. godine

SADRŽAJ

1.	UVOD	4
1.1.	Problem istraživanja.....	4
1.2.	Predmet istraživanja.....	6
1.3.	Ciljevi istraživanja	6
1.4.	Metode istraživanja	7
1.5.	Doprinos istraživanja	8
1.6.	Struktura rada.....	8
2.	DRUŠTVENO ODGOVORNI I FINANCIJSKI UKLJUČIVI KONCEPTI BANKARSTVA.....	9
2.1.	Društveno odgovorno poslovanje	9
2.2.	Društveno odgovorno poslovanje banaka	12
2.3.	Mikrokreditiranje i kreditne unije	17
2.4.	Razvojne banke	19
2.5.	Druge financijski uključive koncepcije bankarstva	21
2.5.1.	Islamsko bankarstvo	21
2.5.2.	Hausbank model	23
2.5.3.	Keiretsu sustav	23
3.	ETIČKO BANKARSTVO	25
3.1.	Razvoj etičkog bankarstva	25
3.2.	Model etičkog bankarstva	27
3.3.	Etičko bankarstvo na primjerima iz svjetske prakse	32
4.	POSLOVNE PRAKSE TRIODOS BANKE.....	36
4.1.	Povijesni razvoj i model poslovanje	36
4.1.1.	Povijesni razvoj	36
4.1.2.	Model i organizacija poslovanja.....	37
4.2.	Zastupljenost i aktivnosti na tržištu	38

4.2.1. Bankarstvo	38
4.2.2. Upravljanje investicijama	41
4.2.3. Privatno bankarstvo	43
4.3. Analiza finansijskih rezultata	43
4.3.1. Bilanca	43
4.3.2. Račun dobiti i gubitka.....	45
4.3.3. Ključni pokazatelji poslovanja	47
4.4. Očekivani trendovi i budući izazovi	49
5. ZAKLJUČAK	51
POPIS LITERATURE	52
POPIS TABLICA.....	58
SAŽETAK.....	59
SUMMARY	60

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Banke su jedan od ključnih sudionika u gospodarstvu obzirom da su glavne uloge banaka pružanje usluga platnog prometa i transfer sredstava od štedno suficitnog sektora do štedno deficitnog sektora. Funkcioniranje današnjeg gospodarstva je nezamislivo bez postojanja banaka, a samim tim se dolazi do zaključka da je od velike važnosti način na koje banke obavljaju svoje poslove. Zbog velikog utjecaja politike banaka na zbivanja u cjelokupnom gospodarstvu, bankarski poslovi su podvrgnuti velikom nadzoru i regulacijama. Božina (2006.) ističe da su ciljevi nadzora banaka osiguranje solventnosti banaka, osiguranje likvidnosti i izgradnja ekonomski djelotvornog i konkurentnog financijskog sustava i sustava nadzora.

Budući da su banke velike i kompleksne institucije, regulatori imaju problema u sprječavanju moralnog hazarda do kojega dolazi kod sudionika u bankarskom sustavu. Banke su odigrale ključne uloge u financijskim krizama u povijesti. Paulet (2011) ističe da su banke u posljednjih 30 godina imale veliku ulogu u projektnom financiranju poduzeća, te da su se u tom razdoblju dogodile mnoge krize, od kojih su neke: meksička kriza 1994.-1995., ruska kriza 1999., argentinska kriza 2001., kriza subprime kredita od 2008. pa nadalje, te naglašava da su banke u tom razdoblju bile koncentrirane na maksimalizaciju svojih profita. Krkač et al. (2013) naglašavaju da je odnos banaka i morala pod povećalom nakon posljednje krize hipotekarnih kredita 2008. u SAD-u i dužničke krize u EU 2009., te da je povjerenje u banke drastično opalo i da nastupa razdoblje većeg nadzora banaka.

Kao odgovor na takvo stanje, u poslovnom svijetu se javlja koncept DOP-a, odnosno društveno odgovornog poslovanja. „Aktualna financijska i ekonomska kriza potaknula je preispitivanje modela kapitalizma kakvog poznaju razvijene zemlje svijeta s posebnim naglaskom na anglosaksonska iskustva. U skladu s tim, reafirmira se koncept društvene odgovornosti kao nezaobilazne odrednice održivoga gospodarskog i civilizacijskog razvoja“ (Kundid, 2012, str. 498). „Društveno odgovorno poslovanje (DOP) predstavlja koncept pod kojim se podrazumijeva angažiranost profitno orijentiranih subjekata u društvenim pitanjima koja mogu, ali nužno i ne moraju biti posljedica njihovih aktivnosti“ (Kundid, 2012, str. 499).

Na tom tragu, ovo istraživanje će se fokusirati na društveno odgovorno poslovanje banaka, čiji pregled aktivnosti je priredila Kundid (2012). U tom pregledu društvena odgovornost banaka se dijeli na interne i eksterne aspekte. Autorica navodi neke od internih aspekata (politike korištenja resursa) kao osiguranje jednakih prilika i mogućnosti na radnom mjestu, štednja energije i vode, razvoj politike recikliranja, reduciranje emisija klimatizacijskih uređaja, itd., dok kao eksterne aspekte (politike financiranja) navodi podržavanje ljudskih prava, odbijanje pružanja finansijskih usluga u svrhu pranja novca, terorizma, testiranja na životinjama, proizvodnje nuklearne energije, itd.

No treba naglasiti da je pogrešno izjednačavati koncept društvenog odgovornog poslovanja i etiku. „Fisher (2004.) postavlja pitanje učestalog izjednačavanja termina društvene odgovornosti i poslovne etike, te sažima dosadašnje spoznaje o povezanosti ovih pojmova u literaturi u četiri skupine zaključaka:

- 1) društvena odgovornost je etika u organizacijskom kontekstu,
- 2) društvena odgovornost usredotočena je na utjecaj (posljedice) koji poslovne aktivnosti imaju na društvo, dok etika tangira pitanja o vođenju zaposlenika organizacije,
- 3) društvena odgovornost i etika nisu povezani koncepti,
- 4) društvena odgovornost ima različite dimenzije od kojih je jedna i etika“ (Kundid, 2012, str. 500).

Zbog prevelike orijentiranosti banaka na maksimiziranje vlastitih profita, koje je često dovodilo do moralnog hazarda koje bi dovodilo finansijski sustav u probleme, stvara se koncept etičkog bankarstva. Kundid (2014) ističe da je etičko bankarstvo nova koncepcija bankarstva koja je jedan od načina oporavka od krize i način prevencije budućih finansijskih i gospodarskih kriza, čije su banke radikalno posvećene ekološkim i društvenim pitanjima. Također, Kundid Novokmet (2015) ističe da se ukupna imovina 25 etičkih banaka iz saveza GABV (engl. Global Alliance for Banking on Values) od 2008. do 2013. povećala sa 45 na 77 milijardi dolara.

Budući da su etičke banke relativno nov fenomen i stoga nedovoljno istražene, upravo je **problem istraživanja** analizirati nizozemsku Triodos banku, koja je jedna od banaka iz GABV saveza, te preko te analize razumjeti kako banke koje ne postavljaju cilj ostvarivanja

profita na prvo mjesto uopće mogu opstati u današnjem poslovnom okruženju; ne samo opstati već udvostručiti svoju imovinu u prethodnom desetljeću.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada jest analiza modela etičke banke na primjeru nizozemske banke Triodos. Tokom istraživanja objašnjen je način na koji ova banka posluje, usluge koje pruža svojim klijentima, utvrđeno je na koji način se njeno poslovanje razlikuje od tradicionalnih banaka, te su se nastojali uvidjeti problemi sa kojima se ova banka susreće.

Nadalje, istraživanje daje pregled razvoja ove banke od njenog osnivanja do danas, te istražuje način na koji se banka širila unutar Nizozemske i u ostalim zemljama u kojima je zastupljena. Posebno se istražio utjecaj banke Triodos na ekološka i društvena pitanja u područjima u kojima je zastupljena.

Nakon detaljne analize načina poslovanja banke Triodos, ponuđen je pregled njenih financijskih izvješća kroz povijest, utvrđeni su pozitivni ili negativni trendovi u poslovanju, dana je ocjena uspješnosti poslovanja, te se istražuju planovi ove banke u budućnosti.

Također, istraživanje iznosi teorijski pregled nekih pojmova koji su direktno vezani uz nastanak i poslovanje etičkih banaka, kao što su koncept društveno odgovornog poslovanja banaka, mikrokreditiranja, te kreditnih unija i razvojnih banaka. Daje se i teorijski pregled koncepta etičkog bankarstva, njegovog razvoja, utjecaja i raširenosti.

1.3. Ciljevi istraživanja

Iz prethodno iznesenog problema istraživanja i predmeta istraživanja može se zaključiti da je cilj rada analiza modela poslovanja etičke banke na primjeru banke Triodos i davanja uvida u način njenog poslovanja. U sklopu tog cilja nude se i odgovori na neka od sljedećih istraživačkih pitanja:

- Po čemu se etičke banke razlikuju od tradicionalnih banaka?
- Koja je razlika između DOP-a i etičkog bankarstva?
- Zbog čega su nastale etičke banke?

- Čime se bavi izabrana etička banka?
- Koliko je raširen model etičkog bankarstva?
- Kakav je utjecaj Triodos banke na zajednicu u kojoj djeluje?
- Kakva je primjena etičkog bankarstva u Hrvatskoj?

U radu nema istraživačkih hipoteza, budući da se provelo izviđajno istraživanje. Davanjem odgovora na prethodno navedena pitanja osigurale su se informacije koje mogu biti korisne u budućim istraživanjima ove problematike.

1.4. Metode istraživanja

Diplomski rad se sastoji od dva dijela, teorijskog i empirijskog. Pri izradi rada korištene su sljedeće metode (Zelenika, 2011.):

- Metoda kompilacije - preuzimanje dijelova tuđih opažanja i zaključaka.
- Metoda klasifikacije – sistemska i potpuna podjela općeg pojma na posebne.
- Metoda analize – raščlanjivanje složenijih pojmova na njihove jednostavnije sastavne dijelove.
- Metoda sinteze – postupak povezivanja izdvojenih elemenata i procesa u jedinstvene cjeline.
- Induktivna metoda – dolazak do zaključaka o općem sudu na temelju pojedinih ili posebnih činjenica.
- Deduktivna metoda – dolazak do konkretnih pojedinačnih zaključaka na temelju općih postavki.
- Metoda dokazivanja – utvrđivanje istinitosti pojedinih spoznaja.
- Komparativna metoda – utvrđivanje istih ili srodnih činjenica, utvrđivanje njihovih sličnosti ili različitosti.

Metodom studije slučaja analizirana je nizozemska Triodos banka. Ova banka je odabrana zbog svoje veličine (jedna je od najvećih etičkih banaka na svijetu), zbog svoje

zastupljenosti u većem broju zemalja, zbog transparentnog načina objave informacija, te lakom pristupu tim istim informacijama.

1.5. Doprinos istraživanja

Doprinos ovog rada proizlazi iz istraživanja modela etičke banke i njenog utjecaja na zajednicu. Istraživanje unutar ovog diplomskog rada pomaže u otkrivanju veze između postojanja etičkih banaka i pozitivnih promjena u društvu. Istraživanje modela etičkog bankarstva je bitno zbog loših iskustava sa dosadašnjim načinom pružanja bankarskih usluga koje je dovelo do ekonomskih kriza sa lošim posljedicama po ekonomski sustav. Uzrok koji je doveo do tih loših iskustava je uglavnom pohlepa i težnja za maksimiziranjem profita banaka bez razmišljanja o posljedicama. Ovaj rad prikazuje način poslovanja etičkih banaka, njegov utjecaj na zajednicu i dugoročnu održivost, te ima za cilj potaknuti veći interes za ovakvim modelom bankarstva, posebice u Hrvatskoj gdje se koncept etičkog bankarstva tek razvija.

1.6. Struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja. U prvom dijelu rada se iznosi problematika istraživanja i predmet istraživanja. Nakon toga se utvrđuju ciljevi istraživanja, navode se istraživačke metode, te doprinos rada.

Drugi dio rada teorijski objašnjava pojam društveno odgovornog poslovanja banaka i njegovu važnost u suvremenim financijama. Nakon toga ponuđen je pregled mikrokreditiranja i njegove primjene u praksi, te pregled aktivnosti kreditnih unija. Prikazuje se i djelovanje razvojnih banaka te drugih financijsko uključivih koncepata bankarstva.

U trećem dijelu istražuju se etičke banke, povijesni razvoj, razlozi i opravdanost njihovog nastanka, razlike u odnosu na tradicionalne banke, doprinos zajednici i prisutnost u svijetu.

U četvrtom dijelu se provodi temeljita analiza poslovanja banke Triodos, daje se pregled njenog rasta i razvoja, uspoređuje njeno poslovanje s tipičnim komercijalnim bankama, te se konačno analizira njen poslovni model i poslovni rezultati.

Posljednji, peti dio rada iznosi zaključke istraživanja.

2. DRUŠTVENO ODGOVORNI I FINANCIJSKI UKLJUČIVI KONCEPTI BANKARSTVA

2.1. Društveno odgovorno poslovanje

„Društveno odgovorno poslovanje (DOP) predstavlja koncept pod kojim se podrazumijeva angažiranost profitno orijentiranih subjekata u društvenim pitanjima koja mogu, ali nužno i ne moraju biti posljedica njihovih aktivnosti“ (Kundid, 2012, str. 499). Kao dodatno obrazloženje pojma, vrijedi spomenuti definiciju web-portala Business Dictionary, koja društveno odgovorno poslovanje određuje osjećajem odgovornosti poduzeća prema zajednici i okruženju (ekološkom i socijalnom) u kojem djeluje. Organizacije ga iskazuju kroz procese smanjivanja otpada i zagađivanja, doprinošenje obrazovnim i socijalnim programima, te ostvarivanje dovoljnih povrata na uložene resurse.¹ Ovakav pristup predstavlja zaokret od tradicionalne orijentiranosti isključivo poslovnim rezultatima, pa tako poslovni engleski rječnik u izdanju Cambridgea kroz pojam DOP-a navodi kako „poduzeće mora biti zainteresirano i voljno pomoći društvu i okolišu, kao i biti zabrinuto za vlastite proizvode i profite.“² Nadalje, Zappi (2007; prema Kundid, 2012) ističe da poduzeće treba biti fokusirano, uz interese vlasnika, i na interese ostalih strana na koje svojim djelovanjem utječe, a koji isto tako mogu utjecati na uspješnost poslovanja poduzeća. Na sličnim pretpostavkama počiva i definicija ovog koncepta prema Svjetskom poslovnom vijeću za održivi razvoj (World Business Council for Sustainable Development – WBCSD), određujući društveno odgovorno poslovanje kao opredjeljenje poslovnih jedinica da doprinose održivom ekonomskom razvoju, surađuju sa zaposlenicima, njihovim obiteljima, lokalnom zajednicom i društvom u cjelini kako bi se unaprijedila kvaliteta njihovog života (Saraiva i Serrasquero 2007; prema Kundid 2012). Ukratko, društveno odgovorno poslovanje označava način poslovanja u kojem ljudi, zajednica i okoliš nisu podređeni u odnosu na ekonomske ciljeve korporacija (Kundid, 2012, str. 499).

U vremenu u kojem potrošači sve više sumnjaju u globalne organizacije i smatraju da njihovo djelovanje donosi ekonomsku i političku štetu u društvu (Jones et al., 2006; prema

¹ <http://www.businessdictionary.com/definition/corporate-social-responsibility.html> [5. prosinca 2016.]

² <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/corporate-social-responsibility> [5. prosinca 2016.]

Powell et al., 2009), a samo 21% ispitanika (prema anketi Reputation Institute and Harris Interactive Survey) smatra ako bi organizacija postupala etički za vrijeme krize, provedba koncepta društveno odgovornog poslovanja može uvelike pomoći pozitivnom imidžu poduzeća i time blagotvorno djelovati i na njegove rezultate poslovanja (Fombrun i Foss 2004; prema Powell et al., 2009). Zbog tog rastućeg neprijateljskog okruženja, organizacije su odlučile poraditi na svojoj etičkoj reputaciji (Powell et al., 2009). Poduzeća uvode društveno odgovorno poslovanje zbog raznoraznih bojkota potrošača, kao što su bojkoti zbog emisije ugljičnog dioksida ili zbog loših radnih uvjeta (Fernandez-Kranz i Santalo 2007; prema Callando-Munoz i Utrero-Gonzalez, 2011), dok je ujedno preko 80% poduzeća na Fortune 500 ljestvici promoviralo svoje etičke stavove i prakse društveno odgovornog poslovanja (DOP-a) putem svojih službenih web stranica (Morsing 2006; prema Powell et al., 2009).

Realizacija koncepta društveno odgovornog poslovanja odnosi se na način kako organizacija odgovara na društvene zahtjeve (Ullmann, 1985). DOP unosi promjenjive društvene zahtjeve i očekivanja u skup konvencionalnog menadžmenta poduzeća i strategije poduzeća, odnosno predstavlja dodatak koji treba uzeti u obzir uz financije, marketing i proizvodnju (Harvey, 1995, str. 1005). Drugim riječima, poduzeća mogu ostvariti konkurentske prednosti naspram konkurenata ukoliko primijete i uvažavaju želje kupaca koji ih iskazuju usmjeravanjem svoje kupovne moći k raznim etičkim i socijalnim pitanjima (Roberts 1986; prema Carter, 2009). Podaci sa Datamonitora (2005; prema Callando-Munoz i Utrero-Gonzalez, 2011) osnažuju ove tvrdnje i ukazuju da tržište etičkih dobara i usluga ima stopu rasta od 14% godišnje u Europi.

Najsnažniji razlozi za i protiv društvenog angažiranja poduzeća navode ponuđeni su u tablici 1 (prema Črnjar i Črnjar, 2009).

Tablica 1. Razlozi za i protiv angažiranja poduzeća u društveno odgovornom poslovanju

Razlozi za angažiranje	Razlozi protiv angažiranja
Promjena potreba javnosti i nastojanje društva da odgovori na te zahtjeve.	Primarni zadatak poduzeća bi trebao biti maksimiziranje profita, društveno angažiranje bi moglo smanjiti učinkovitost poduzeća u ostvarivanju tog zadatka.
Stvaranje boljeg društvenog okruženja iz kojega društvo dobiva bolju životnu sredinu i mogućnosti zapošljavanja, a poduzeće dobiva radnu snagu i potrošače njihovih proizvoda i usluga.	Društveni angažman poduzeća bi povećao troškove poduzeća, povećane troškove bi poduzeće moralo financirati podizanjem cijena svojih dobara i usluga.
Društvenim angažiranjem poduzeća smanjuje se državna regulacija i intervencija, što rezultira većom slobodom poduzeća i većom fleksibilnošću u donošenju odluka.	Poduzeća imaju veliku moć i dodatnim društvenim angažmanom bi tu moć povećala.
Velika moć poduzeća treba biti praćena jednakom tolikom odgovornošću.	Poduzeća nisu izborna tijela vlasti, te nemaju odgovornost polagati račune društvu.
U interesu je dioničara, stvara se povoljna slika u javnosti, te se na taj način privlače kupci i investitori.	Smatra se da poslovni ljudi nemaju dovoljno znanja ni vještina za rješavanje društvenih problema, oni su specijalizirani za područje gospodarstva, a ne za rješavanje društvenih problema.
Poduzeća mogu biti u stanju riješiti neke probleme koje druge ustanove nisu bile u stanju riješiti, poduzeća bi trebala angažirati svoje resurse u obliku menadžera, stručnjaka i kapitalnih resursa, te riješiti neke probleme društva.	

Izvor: Črnjar, M. i Črnjar, K. 2009. *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, str. 185-186.

Implementacija politika društveno odgovornog poslovanja samoregulirana je od strane poslovnog subjekta (Rogošić i Kundid, 2012), a sadrži dvije dimenzije: unutarnju (internu) i vanjsku (eksternu) dimenziju. Interna dimenzija uključuje zaposlenike i podrazumijeva investiranje u ljudski kapital, zdravlje i sigurnost te upravljanje promjenama. Odgovorna praksa u sferi zaštite okoliša odnosi se na upravljanje prirodnim resursima upotrebljavanim u procesu proizvodnje. Eksterna dimenzija društveno odgovornog poslovanja predstavlja utjecaj na

lokalnu zajednicu, poslovne partnere i dobavljače, potrošače, javnu upravu i lokalne udruge (Pavić-Rogošić, 2004).

Svijest o društveno odgovornom poslovanju u Hrvatskoj je kasnije evoluirala u odnosu na države zapadnog kruga. Međutim, niti domaća poslovna klima nije mogla ostati imuna na trendove u transformaciji poslovanja prema društvenoj odgovornosti. Četiri glavna činitelja koji utječu na DOP u Hrvatskoj, kako navode Bagić et al. (2004), redom su:

- Vlasnička struktura – važna je kod odnosa gospodarskog subjekta i šire zajednice, npr. ukoliko je subjekt u hrvatskom vlasništvu veća je šansa da on surađuje sa domaćim dobavljačima, a ne da uvozi jeftine sirovine. Djelomično strano vlasništvo dovodi do investiranja subjekta u osnovne društveno odgovorne poslovne prakse, dok kombinacija stranog i domaćeg vlasništva ponekad dovodi do inovativne sinergije.
- Liderske sposobnosti – u hrvatskoj poslovnoj zajednici postoji desetak pojedinaca koje se karakterizira kao glavne promicatelje DOP-a u zemlji, a za to su zaslužni njihov osobni angažman, interes te karizma pomoću kojih šire informacije i promiču društveno odgovorno ponašanje.
- Veličina gospodarskog subjekta – praksa društveno odgovornog poslovanja je najraširenija u većim gospodarskim subjektima u Hrvatskoj. Što se tiče malih i srednjih subjekata, oni ulažu u svoje zajednice no uočljivo je da im nedostaje znanje o najboljim praksama, te im nedostaje kapital koji bi mogli investirati u rukovodstvo.
- Sektor industrije - svim industrijskim sektorima u Hrvatskoj dominiraju tri aspekta DOP-a: zaštita okoliša, investiranje u zajednicu i razvoj ljudskih resursa, no ipak od svih sektora najviše se ističe uslužni sektor jer češće i učinkovitije koristi te aspekte DOP-a. Kod industrijske proizvodnje najvažniji aspekti DOP-a su kolektivno pregovaranje, upravljanje otpadom i ekološki učinkovita tehnologija.

2.2. Društveno odgovorno poslovanje banaka

Kao snažan čimbenik međunarodnog poslovnog okruženja, ni bankarski sektor nije mogao zanemariti rastuću svijest potrošača o važnosti društveno odgovornog poslovanja. Zabrinutost da se posljednja globalna financijska kriza dogodila zbog manjka moralnosti i stalnih etičkih skandala u bankarskom poslovanju postavila je banke na metu kritika jer su se

fokusirale na veće financijske povrate koji su imali velike posljedice na većinu stanovništva (Oates i Dias 2016). Bankarstvo, poput ostalih poslovnih sektora, izravno utječe na okoliš potrošnjom papira, energije, gospodarenjem otpada i odabirom načina transporta. Direktni pozitivan utjecaj može se postići ograničavanjem potrošnje papira i energije, osiguravanjem kvalitetnih praksi gospodarenja otpadom te zahtijevanjem od dobavljača da se pridržavaju standarda zaštite okoliša. Banke mogu minimizirati vlastiti utjecaj na okoliš uvođenjem politike odgovornosti prema okolišu, ili otići korak dalje i primijeniti ISO 14001 certifikat koji za cilj ima redukciju posljedica poslovanja pojedinog poduzeća na okoliš te umanjiti onečišćenje, otpad i nusproizvode koje proizvodi. Međunarodne banke koje su se odlučile na implementaciju ovog standarda uključuju Deutsche bank, Barclays Bank i Alpine Bank of Colorado (Abou-El-Foutoh, 2016).

Međutim, precizno određivanje aktivnosti koje ulaze u spektar društveno odgovornog poslovanja banaka, odnosno obuhvat društveno odgovornog poslovanja banaka, problematična je tematika, a posljedica je nedostataka konsenzusa oko popisa takvih aktivnosti (Kundid, 2012). Potencijalnu listu obveza banaka prema internim i eksternim dionicima kreirala je Carrasco (2006; prema Kundid, 2012), a nalazi se u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Interni i eksterni aspekti DOP-a banaka

Aktivnosti DOP-a banaka
Interne (politike korištenja resursa)
Osiguranje jednakih prilika i mogućnosti na radnom mjestu
Odabir ekološki i etički osviještenih dobavljača
Educiranje zaposlenika o ekološkim i etičkim aspektima poslovanja
Ekološki vođeno korištenje ispisivača
Štednja energije i vode
Reduciranje emisija klimatizacijskih uređaja
Razvoj politika recikliranja
Smanjenje upotrebe fosilnih goriva i povećanje potrošnje energije iz obnovljivih izvora
Osiguranje ekoloških financijskih proizvoda i usluga
Eksterne (politike financiranja)
Podržavanje ljudskih prava ili odbijanja pružanja financijskih usluga režimima i organizacijama koja krše ljudska prava i slobode
Odbijanje pružanja financijskih usluga u svrhu pranja novca, terorizma, trgovanja drogom i oružjem, proizvodnje duhanskih proizvoda, pornografske industrije, testiranja na životinjama, proizvodnje i trgovine krznom, organiziranja borbi među životinjama, neodržive eksploatacije šumskog fonda, neprimjerenog uzgoja životinja na farmama, genetskog manipuliranja, proizvodnje nuklearne energije
Poticanje „zelenog“ i ekološki osviještenog ponašanja komitenata te razvijanje etičkih standarda uvažavajući njihova stajališta

Izvor: Kundid, A. 2012. Društveno odgovorno poslovanje banaka u Republici Hrvatskoj. *Ekonomska misao i praksa*, No. 2, str. 502.

Društveno odgovorno bankarstvo postaje sve češći pojam i financijske institucije uviđaju da se investiranje ne sastoji samo od računanja brojeva (Scholtens, 2009). Također, Social Investment Forum (2006; prema Scholtens, 2009) ističe da je jedan od osam uloženi dolara u SAD-u podložan nekoj vrsti socijalne ili etičke analize. Kao zanimljiv primjer potrošačke svijesti o društveno uključivim konceptima poslovanja mogu se navesti banke u zemljama članicama OECD-a koje garantiraju svojim klijentima da će njihove uštedevine biti uložene u ekološki prihvatljive projekte ili da će omogućiti pristup sredstvima poduzetnicima

koji teže dolaze do zajmova kod tradicionalnijih institucija, a to su najčešće žene i manjine (Scholtens, 2009).

Nakagawa i Laratta (2010) navode da je veliki problem u svijetu nerazmjernost u razvijenosti ruralnih područja i urbanih gradskih područja, koja imaju dovoljno sredstava za pružanje javnih servisa za olakšanje života svojih građana dok s druge strane ruralna područja ovise o centralnoj vlasti. Na primjeru Japana autori ističu da štednje prikupljene u ruralnim područjima banke plasiraju u urbana gradska područja, dakle ne koriste tu štednju za razvitak zajednice u kojoj je štednja i prikupljena. Sve to doprinosi socijalnoj i ekonomskoj isključenosti čitavih regija, jer nemaju pristup financijskim sredstvima koja su im potrebna za poboljšanje života svojih građana.

International Finance Corporation (2003; prema Scholtens, 2009) ističe da u više od 40 zemalja u svijetu postoje društveno odgovorni investicijski fondovi koji analiziraju DOP poduzeća u koja ulažu sredstva, te u takve fondove pojedinci mogu uložiti svoja sredstva. Osim investicijskih fondova i same banke su sve više uključene u financiranje ekonomskih aktivnosti koje su usmjerene prema održivom razvoju i nude mikrokredite siromašnim i uskraćenim za temeljne uvjete života (Hermes et al., 2005; Murdoch, 1999; prema Scholtens, 2009, str. 159).

Wu i Shen (2013) su istraživali vezu između društveno odgovornog poslovanja i financijskih rezultata u bankarskom sektoru ovisno o motivu kojeg banke koje implementiraju društveno odgovorno poslovanje imaju. Motivi za implementaciju društveno odgovornog poslovanja mogu biti strateški, altruistički, te mogu biti samo prividni, odnosno banka se može promovirati kao društveno odgovorna dok njeni postupci mogu biti skroz obrnuti (tzv. greenwashing). Rezultati koje su iznijeli iskazuju da ukoliko banka implementira DOP iz strateških razloga ona povećava svoj neto kamatni prihod, neto nekamatni prihod, neto dobit (i pokazatelje ROA i ROE), te smanjuje broj loših kredita. Takve banke implementiraju DOP isključivo da ostvare bolje financijske rezultate, te zaključuju da je strateški motiv dominantan motiv za implementaciju DOP-a u bankarstvu. S druge strane, banke koje imaju altruističke motive se ne vode financijskim ciljevima, stoga iako one imaju veće neto kamatne prihode i neto nekamatne prihode, nije sigurno kakav je utjecaj na ROA i ROE. Što se tiče „greenwashing“ banaka, pozitivnog utjecaja na njihove financijske rezultate nema, budući da one samo prividno implementiraju DOP. U svakom slučaju autori ističu da banke koje

implementiraju DOP imaju bolje pokazatelje profitabilnosti, te da što je veći stupanj DOP-a implementiran u banku, ona ima bolje rezultate.

Bulbul (2013; prema Dahlstrom et al., 2014) ističe da je za industrijski rast i razvoj bitna vjera u sam bankarski sustav, jer je upravo manjak tog povjerenja igrao veliku ulogu u bankarskoj krizi 2008. godine. Što se tiče modernog bankarskog sustava, Stiglitz (2010; prema Dahlstrom et al., 2014) ga je okarakterizirao kao sustav u kojem u kojem zajmodavac i zajmoprimac nemaju osobnu poveznicu jer sam sustav u kojem se nalaze nema odgovornost za osobe i zajednice. Niske razine povjerenja povećavaju ranjivost, štete investicijama i uskraćuju ekonomski rast (Dahlstrom et al., 2014, str. 269). Posebice nakon globalne financijske krize, akademska zajednica, donositelji zakona i općenito javnost pokazuju sve veći interes za banke koje ne stavljaju na prvo mjesto maksimiziranje profita, budući da su za vrijeme krize takve banke pružale određeni stupanj zaštite od same krize u Italiji i još nekim zemljama (Bechetti et al., 2011). Uloga banke (kao investitora) je stavljena u politički centar pažnje, budući da svaka njena direktna i indirektna financijska odluka utječe na društvo (Chew et al., 2016, str. 78).

Scholtens (2009.) je u svom istraživanju iz 2005. godine na uzorku od 32 banke, od kojih su 22 iz Europe, 6 iz Sjeverne Amerike i 4 iz Japana i Australije, donio zaključak da 30 od 32 banke izdaju izvještaj o društvenom poslovanju, što je veliki napredak u odnosu na 2001. godinu kada je po istim kriterijima Jeucken (2001; prema Scholtens 2009) otkrio da samo trećina ovih istih banaka izdaje izvještaj o društveno odgovornom poslovanju. Također je otkriveno da skoro sve banke imaju izričite ekološke politike, dok je u svom istraživanju Jeucken otkrio da manje od 50% banaka ima te politike. Što se tiče kvantitativnog izvještavanja o ekološkim rezultatima, u istraživanju iz 2005. je 4/5 banaka davalo izvještaj o tome, dok u 2001. su manje od 2/5 banaka davale izvještaj. Također je otkriveno da skoro 2/5 banaka ne odobrava kredite poduzećima iz određenih industrija, pri čemu se pogotovo ističu banke iz Sjeverne Amerike. Primjeri industrija kojima se ne odobravaju krediti su proizvodnja cigareta, alkohola, industrija kocke, pornografska industrija te sječa tropskih šuma. Istraživanje iznosi da banke sve više nude „zelene“ proizvode tako da 75% banaka nudi društveno odgovorno investiranje, a 78% nudi ekološke kredite. Također uočeno je da 2/3 banaka nudi mikrokredite za siromašne. Ovo su samo neki od pokazatelja koji potvrđuju da je društveno odgovorno poslovanje u bankarskoj industriji sve učestalija praksa njihovog poslovanja.

2.3. Mikrokreditiranje i kreditne unije

Koncepti bankarstva koji su financijski uključivi, a time dobrim dijelom i društveno odgovorni razvili su se i prije popularizacije termina DOP-a, te etičkih banaka. Institucije koje su stoga značajne za proučavanje su mikrokreditne institucije i kreditne unije.

Bangladeš je sedamdesetih godina 20. stoljeća, prema Martišković i Vojak (2009), imao velike probleme sa siromaštvom i nezaposlenošću. Kao odgovor na to pojavio se oblik financijske usluge zvan mikrokredit, koji je omogućavao pojedincima financiranje svojeg poslovanja bez kolaterala putem mikrokreditnih institucija. Na taj način je dolazilo do povećanja (samo)zaposlenosti. „Mikrokreditiranje je odobravanje kredita osobama kojima je bitno ili u potpunosti smanjena mogućnost pristupa tradicionalnim financijskim institucijama odnosno njihovim kreditima i uslugama, s ciljem poboljšanja njihovih osnovnih egzistencijalnih uvjeta“ (Jurak, 2007., str. 143). Prvi put se javlja pedesetih godina 20. stoljeća, uglavnom u obliku subvencioniranih kredita malim poljoprivrednim domaćinstvima od strane vlade s ciljem povećanja njihovih zarada (Jurak, 2007).

Mikrokreditiranje je uglavnom razvijeno u zemljama sa velikim udjelom siromašnog i nezaposlenog stanovništva, kako ističu Martišković i Vojak (2009), te su oni posljedica ratnih zbivanja ili poremećaja ekonomske ili socijalne prirode, pa u takvim slučajevima mikrokrediti zamjenjuju humanitarnu pomoć. Isto tako autori napominju da sustav mikrofinanciranja potiče samozapošljavanje, za razliku od doniranja sredstava koja ne potiču razvoj siromašnih zemalja. Putem mikrokreditiranja pojedinci ostvaruju brojne pogodnosti koje prije nisu mogli imati, tako mogu aktivno sudjelovati u gospodarstvu, imati redovne prihode, smanjiti izdatke socijalnih fondova i doprinosti ekonomskom razvoju, ujedno povećavaju konkurentnost gospodarstva i poduzetničku klimu (Martišković i Vojak, 2009). Ovakvi krediti se kolateraliziraju sa što širim opsegom imovine i osobnih jamstava korisnika kredita, te imaju veću cijenu od običnih bankarskih kredita, koja se dogovara sa mikrokreditnom institucijom. Mali iznosi koje ovi krediti imaju čine ih nezanimljivim za banke te ih one ne izdaju ili ih skupo naplaćuju.

Pojava mikrokreditiranja u Bangladešu, kako ističu Martišković i Vojak (2009), ali i u zemljama islamskog zakonodavstva, dovela je do zapošljavanja žena čija se sudbina u ranijim vremenima svodila na boravak kod kuće i zabranu rada. To samozapošljavanje žena se na kraju pokazalo uspješno, jer je stopa naplate izdanih kredita bila 98%. Muhammad Yunus osniva 1976. godine Grameen banku koja se razlikovala od komercijalne banke na više načina; krediti

su se odobravalj dobrovoljno konstituiranoj grupi siromašnih pojedinaca od kojih bi jedna ili više osoba dobili kredit, a ostali članovi grupe bi solidarno pomagali ukoliko bi došlo do nekakvih poteškoća. Također, autori kao razliku između komercijalne banke i Grameen banke navode rokove otplate duga koji su u početku bili na dnevnoj bazi, no kasnije su povećani na tjednu bazu. Kamatne stope su također veće kod mikrokredita u odnosu na komercijalne kredite, no upravo zbog naplate na tjednoj bazi obveznici kredita nisu prisiljeni otplaćivati velike iznose odjednom. Zbog svog doprinosa rješavanju problema siromaštva profesor Yunus je 2005. dobio Nobelovu nagradu za mir.

Grameen banka je do 2007. imala preko 6.5 milijuna klijenata, od kojih su 97% žene; djeluje preko 2.226 podružnica u kojima radi 18.000 ljudi (Jurak, 2007). Prosječni iznos kredita je svega nekoliko stotina dolara, dok je stopa povrata kredita 98.85%. Još jedan podatak koji autor navodi je da je 58% korisnika mikrokredita prešlo iz života ispod siromaštva do pozicije u kojoj svojim radom mogu zadovoljiti osnovne egzistencijalne potrebe. Grameen banka, prema Islamu i Mathewsu (2009), ima mrežu od 46 partnera u 20 zemalja, te je utjecala na 2.5 milijuna ljudi diljem svijeta. Isti autori također navode da banka posuđuje preko 500 milijuna dolara godišnje u zajmovima čija je prosječna vrijednost 200\$, te ne zahtijeva kolateral. Grameen je postao model za mikrokreditiranje diljem svijeta, podržan od strane desnih i lijevih političkih opcija u SAD-u (Hussain et al., 2001). Desne opcije vide u ovom modelu način za smanjenje utjecaja države na način da ne treba davati financijsku pomoć siromašnima, dok lijeve političke opcije vide u ovom modelu dobar program socijalne pomoći za siromašne. Također autori citiraju riječi doktora Yunusa koji tvrdi da bi pravo na kredit trebalo biti priznato kao temeljno ljudsko pravo, u razini prava na hranu, odjeću, sklonište, obrazovanje i zdravstvo.

Ponudu mikrokredita u Hrvatskoj Martišković i Vojak (2009) ocjenjuju siromašnom, te ističu da ne postoje nikakve mikrokreditne organizacije, dok susjedna BiH ima razvijeno tržište mikrokredita.

Kreditna unija definira se kao financijska udruga čije je poslovanje ograničeno s obzirom na broj klijenata s kojim posluje, odnosno posluje sa jasno definiranim segmentom tržišta (Gregurek i Vidaković, 2011). One su neprofitne depozitne institucije u vlasništvu svojih članova (deponenata) (Saunders i Cornett, 2006). Poslovi kreditne unije su prikupljanje štednje i plasman prikupljenih sredstava isključivo članovima te udruge, te pružnje povoljnijih uvjeta kreditiranja u odnosu na druge slične institucije. Cilj kreditne unije je razvoj djelatnosti svojih

članova. Prve kreditne unije nastale su u SAD-u početkom 20. stoljeća sa ciljem smanjenja siromaštva. Članovi su moralni plaćati ulaznu naknadu, te su se udruživali za kupnju najmanje jedne depozitne jedinice. Svoje uštedevine morali su polagati u kreditnu uniju i ta sredstva bi bila plasirana drugim članovima unije (Saunders i Cornett, 2006).

Glavni cilj kreditnih unija je zadovoljavanje depozitnih i kreditnih potreba svojih članova. Prikupljene depozite svojih članova, kreditna unija koristi za plasiranje kredita ostalim članovima kojima su potrebna sredstva, te zaradom od tih kredita plaća kamate na depozite svojih članova. Kreditna unija nudi veće kamatne stope na depozite svojim članovima i naplaćuje manje kamatne stope na neke vrste kredita, upravo zbog toga što se, za razliku od banaka i štednih institucija, zarada kreditnih unija u nekim zemljama ne oporezuje. U današnje doba kreditne unije ne smiju izdavati kredite općoj javnosti. Odlučuju o zahtjevima povezivosti, tj. o skupinama koje će usluživati, što može biti neka profesija ili određeno geografsko područje ili zajednica. Pojedinci moraju biti članovi tih skupina da bi se pridružili kreditnim unijama (Saunders i Cornett, 2006).

2.4. Razvojne banke

Razvojno bankarstvo, kako ga opisuje Hadžić (2005), predstavlja financijsku podršku nekih međunarodnih financijskih institucija prema nerazvijenim zemljama i zemljama u razvoju po uvjetima koji su povoljniji od uvjeta financiranja koje nudi komercijalno bankarstvo, kao npr. zajmove pod koncesijskim uvjetima uz nižu cijenu kapitala i duži grace-period zajmova. Razvojne banke su, prema definiciji web-portala Business Dictionary, financijske institucije posvećene novim i poslovima u nastajanju, kao i projektima ekonomskog razvoja, putem omogućivanja inicijalnog kapitala i zajmova³. One su financijske institucije sponzorirane od strane vlada čija je primarna misija omogućavanje dugoročnih kapitalnih sredstava industriji (de Aghion, 1999). Povijesna pozadina razvojnih banaka seže u doba industrijalizacije kontinentalne Europe u 19. stoljeću, koja se usko povezuje s pojavom velikih financijskih institucija. Zbog nemogućnosti opskrbljivanja industrijskih potreba za kapitalom iz privatnih izvora, ove institucije često su bile sponzorirane od strane nacionalnih vlada. Postojeće

³ <http://www.businessdictionary.com/definition/development-bank.html> [22.12.2016.]

komercijalne banke nisu mogle udovoljiti potrebama industrije iz dvaju temeljnih razloga (de Aghion, 1999):

- Nisu se bile spremne suočiti s neizbježnim rizikom povezanim s financiranjem novih poduzeća.
- Nedostajale su im specijalizirane vještine potrebne za nositi se s rizičnim dugoročnim investicijama.

Zbog navedenih razloga, pojavile su se od vlada sponzorirane razvojne banke.

Razvojne banke kod zemalja u razvoju usmjeravaju sredstva u segmente koji neposredno doprinose ukupnom gospodarskom i društvenom razvoju, ali su zapostavljeni od strane komercijalnih investitora, gdje spadaju obrazovanje, infrastruktura, zdravstvo i sl. Kod nerazvijenih zemalja usmjeravanje sredstava kao poticaj samoodrživog razvoja je stavljeno u drugi plan, dok je primarni cilj zadovoljenje osnovnih životnih potreba i preživljavanje (de Aghion, 1999).

Razvojne banke međusobno se razlikuju prema većem broju faktora, a najčešći su načini njihove podjele prema (de Luna-Martinez i Vicente, 2012):

- vlasništvu (neke razvojne banke su u 100% vlasništvu države, dok su druge samo dijelom u vlasništvu države),
- načinu financiranja (dok neke razvojne banke uzimaju depozite te se pomoću njih financiraju, druge ne uzimaju depozite),
- sektorima i klijentima (neke razvojne banke imaju šire, a neke uže ciljanje sektora i klijenata),
- načinu određivanja cijene zajma (postoje razvojne banke koje cijene svojih zajmova određuju prema stanju na tržištu, dok druge imaju manje kamatne stope od tržišnih zbog subvencija države),
- regulaciji (odnosi li se na njih regulatorni režim kao i za sve ostale banke ili imaju poseban režim),
- načinu uprave (nezavisna ili pod kontrolom vlade),

- stupnju transparentnosti.

Prilikom istraživanja razvojnih banaka u svijetu, de Luna-Martinez i Vicente (2012) dolaze do sljedećih zaključaka koje vrijedi istaknuti:

- 18% razvojnih banaka koje primaju državne transfere tvrde da ako bi ti transferi bili ukinuti, one ne bi mogle funkcionirati na održivoj razini.
- 24% razvojnih banaka nemaju dovoljan nadzor i nemaju iste standarde izvještavanja kao i privatne financijske institucije.
- 36% razvojnih banaka ne otkriva svoj regulatorni kapital na redovnoj osnovi.
- 25% razvojnih banaka nemaju nezavisne članove u svojim upravnim odborima.
- 15% razvojnih banaka je prijavilo stopu nenaplativih kredita veću od 30%.
- 13% razvojnih banaka nema minimalne zahtjeve u smislu tehničkih vještina.
- 25% razvojnih banaka ne zahtjeva od članove uprave i višeg menadžmenta da prilože dokumentaciju da nisu bankrotirali.
- 78% razvojnih banaka smatra da je unaprjeđivanje upravljanja rizicima jedan od glavnih izazova u daljnjem poslovanju.

Iz istraživanja je razvidno da iako razvojne banke nastaju s ciljem popunjavanja određenog jaza u financiranju, da njihovo poslovanje mora biti značajno unaprijeđeno kako društveni trošak ne bi bio veći od društvene koristi od njihovog poslovanja.

2.5. Druge financijski uključive koncepcije bankarstva

2.5.1. Islamsko bankarstvo

Islamska ekonomija, kao i sve druge sfere ljudskog djelovanja u islamskim zemljama, počiva na šerijatskom zakonu kao vrhovnom islamskom zakonu. Osnovno načelo islamskog bankarstva je zabrana kamate, navodi Hadžić (2005), a pravda i pravednost su osnova svih poslovnih aktivnosti u islamskom bankarstvu i islamskoj ekonomiji. „Sva načela i karakteristike islamskog bankarstva upućuju na to da je osnovni cilj islamskog bankarstva

omogućiti svim sudionicima pravdu koja se postiže poslovanjem iz kojeg je isključena kamata“ (Hadžić, 2005, str. 158).

Neka od najvažnijih načela islamskog bankarstva su (Hadžić, 2005):

- Zabrana kamate u bilo kojem obliku – nikakva aktivnost ne smije generirati kamatu, te zamjena odnosa dužnika i kreditora sa odnosom onoga koji osigurava i onoga koji koristi kapital.
- Financiranje mora biti pokriveno imovinom – novac se upotrebljava samo kao mjera vrijednosti i ne može biti predmetom trgovine. Samim tim je zabranjeno „stvaranje novca novcem“, te se financiranje može zasnivati samo na realnoj imovini koja ima uporabnu vrijednost.
- Podjela dobiti i gubitka – banke i poduzetnici definiraju omjere u kojima sudjeluju u dobitku sukladno svom ulaganju, no isto tako u slučaju gubitka on se dijeli na obje strane sukladno omjeru ulaganja.
- Nema zarade bez rizika – kod svih instrumenata financiranja je prisutna određena razina rizika.
- Zabranjeno je preuzimanje prevelike količine rizika, kockanje, špekulacije i neizvjesnost.
- Zabrana financiranja određenih proizvoda i usluga – u islamskom bankarstvu je zabranjeno financirati proizvode i usluga koje su u islamu zabranjene, kao npr. proizvodnja alkohola, svinjetine, igara na sreću itd.
- Naknade banke – banka može ostvarivati prihode od naknada za sve svoje proizvode i usluge, odnosno onih koji su u skladu sa šerijatskim zakonom.

Istraživanje koje su proveli Imam i Kpodar (2013) otkriva da što veći dio populacije pripada islamskoj vjeri to je veća šansa za razvoj islamskog bankarstva u toj zemlji. Na razvoj islamskog bankarstva u nekoj sredini utječe i dohodak po glavi stanovnika, je li zemlja izvoznik nafte. Dodatne determinante za razvoj islamskog bankarstva su blizina islamskom financijskom centru te trgovina sa Bliskim Istokom (veća je šansa za razvoj islamskog bankarstva ukoliko zemlja uvozi sa Bliskog Istoka, za razliku od izvoza). Nadalje, ako uslijed makroekonomske

nestabilnosti u zemlji dođe do porasta kamatnih stopa, veća je šansa da će pojedinci koji ne pripadaju islamskoj vjeri, te muslimani koji nisu potpuno predani vjeri, povjeravati svoj novac islamskoj banci. Autori naposljetku zaključuju da su islamske banke komplementarne tradicionalnim bankama, a ne njihov supstitut. One zadovoljavaju potražnju za određenim bankarskim proizvodima koje traže predani muslimani, a koje tradicionalne banke ne nude (Imam i Kpodar, 2013).

2.5.2. Hausbank model

Hausbank predstavlja model u kojem određena velika univerzalna banka predstavlja nekom poduzeću jedinog pružatelja svih financijskih usluga. Poduzeća svoje dionice također povjeravaju univerzalnoj banci, tako da iako dioničari imaju pravo glasa na temelju svojih dionica, glasovanje za njih obavlja univerzalna banka kroz punomoć. Ovakav model omogućava čvršću vezu između banke i poduzeća, te se banka više interesira za uspjeh poduzeća - klijenta (Smith et al., 2012.)

Njemački bankarski sustav uspostavljen je u drugoj polovici 19. stoljeća, a dijelio se na kooperativne banke koje su se bavile „maloprodajnim“ aktivnostima, odnosno imale su veliki broj klijenata i bavile su se malim operacijama, te komercijalne banke koje su bile univerzalne prirode i bavile su se „veleprodajnim“ aktivnostima, te su najzaslužnije za uspjeh njemačkog bankarskog sustava (Paulet, 2010).

Razvijaju se tri velike univerzalne banke koje raspolažu sa preko 50% cjelokupnih depozita njemačkih banaka i osnovna su baza za razvoj gospodarstva i ratne industrije: Deutsche Bank, Dresdener Bank, Discont Gesellschaft. Njihova glavna značajka, koja je ujedno bila značajka cijelog bankovnog sustava Njemačke, je univerzalnost. Nakon drugog svjetskog rata dolazi do decentralizacije banaka, te se velike banke razbijaju na 30 kreditnih institucija⁴.

2.5.3. Keiretsu sustav

Keiretsu je japanski termin za industrijski, uslužni i financijski konglomerat koji djeluje na širokom spektru ekonomske aktivnosti. Keiretsu predstavlja mrežu financijskih institucija, industrijskih konglomerata i manjih poduzeća u kojoj velika poduzeća proizvode finalne

⁴<http://ekonomija-banke.blogspot.hr/p/bankovni-sustavi-u-razvijenim-drustveno.html> [25.04.2017.]

proizvode, a mala ih opskrbljuju djelovima. Iako mreža više pogoduje velikim poduzećima, mala poduzeća također rješavaju svoje razvojne probleme. Keiretsu po strukturi slični holdinškim kompanijama iz kontinentalne Europe. Primjer Keiretsua je Mitsubishi čije središte čini Mitsubishi banka i čija mreža ekonomskih aktivnosti sadržava kompanije iz trgovine, automobilske industrije, industrije kemikalija, elektronike, teške industrije itd. Ta mreža pruža svojim članovima sigurnost i odnose koji potiču dugoročno investiranje i čini strukturu velikih kompanija i malih koje vežu uz sebe i zatvaraju ukupni proizvodni i poslovni lanac. Keiretsu je najvažniji japanski doprinos modernom kapitalizmu⁵.

Smith et al. (2012) ističu da ovakav sustav pruža veću šansu da će veza između banke i poduzeća potrajati čak i kroz vremena krize, te da su Keiretsu sustav i Hausbank model najzaslužniji za razvoj financijskih tržišta svojih zemalja.

⁵ <http://limun.hr/main.aspx?id=10451&Page=> [27.12.2016.]

3. ETIČKO BANKARSTVO

3.1. Razvoj etičkog bankarstva

Kundid Novokmet (2015) navodi da je sa financijskom krizom 2007/2008 došlo do velikog preispitivanja bankarskog poslovanja, te inkorporiranja koncepata kao što su društveno odgovorno poslovanje, poslovna etika, financijska forenzika, te (makro)bonitetna regulacija u bankarsko poslovanje. Većina postojećih etičkih banaka u razvijenim državama je nastala 1980-ih, sa nekim iznimkama kao što su etičke banke i heterogene štedne institucije koje su slijedile etičke poslovne principe u Europi, već početkom 20. stoljeća (Kundid Novokmet, 2015, str. 3).

Kundid Novokmet (2015) ističe da postoji velika razlika između etičkog bankarstva i društveno odgovornog bankarstva. Dok kod etičkog bankarstva banka fokusira svoje poslovanje na društveno odgovorne aktivnosti i proizvode, s druge strane banke koje prakticiraju društveno odgovorno bankarstvo koriste taj koncept samo da nadgrade svoj postojeći poslovni model kojem je glavni cilj maksimizacija profita.

Etičke banke su, prema De Clercku (2009), nastale iz društveno odgovornih pokreta koji su se javljali u 20. stoljeću od kojih je prvi bio kooperativni pokret kojem je primarni cilj bio zadovoljavanje financijskih potreba klijenata putem suradnje i uzajamnosti u članskim organizacijama. Isti autor ističe da je potrebno razlikovati tri oblika iz kojih se razvilo etičko bankarstvo:

- Kooperativne banke i kreditne unije.
- Nove socijalne banke i privatne razvojne banke
- Banke za mikrofinanciranje.

Kooperativne banke i kreditne unije su na početku 20. stoljeća pridonijele opskrbi financijskih sredstava svojim članovima, no nakon što su komercijalne banke i štedionice povećale obujam ponude svojih proizvoda, mnoge kooperativne banke poprimaju osobine komercijalnih banaka i gube svoju osnovnu socijalnu misiju. Ove banke izgrađuju svoj brend u financijskom svijetu tako što kombiniraju tradicionalnu bankarsku praksu koja im čini najveći dio poslovanja i podršku određenim društvima u razvoju, neprofitnom sektoru i zaštiti okoliša.

Neke od takvih banaka su: nizozemski Radobank, kanadski Vancity, britanska Kooperativna banka, te francuski Credit Cooperatif.

Nove socijalne banke i privatne razvojne banke razvijaju se posljednjih 40 godina i crpe svoju misiju iz potrebe za socijalnim i ljudskim razvojem, potrebe za povećanjem kvalitete življenja i zaštite okoliša. Njih ne zanima samo krajnji rezultat upravljanja novcem, već i cijeli proces upravljanja, te smatraju da je kooperativnost pomak interesa prema potrebama drugih ljudskih bića u lokalnom i globalnom kontekstu, a ne samo međusobno pomaganje članova. Također, one ne žele mijenjati svoje početne vrijednosti u slučaju rasta i razvoja. Nedržavne i nebankovne organizacije koje imaju slične nagone su Amnesty International, Greenpeace, Friends of the Earth. One privlače građane koje žele imati aktivnu ulogu u globalnom i osobnom razvojnom procesu. Kao jednom od prvih banaka ove vrste smatra se njemačka GLS Banka. Osnovana je 1974. i njeni osnivači su bili prvi koji su se koncentrirali na kvalitetu novca koji se pozajmljuje, a također i na privlačenje štediša i pozajmljivača, potrošača i poduzetnika na zajedničko investiranje u školstvo, organsku poljoprivredu, brigu za hendikepirane osobe. „GLS gleda na bankarstvo kao na neprekidni i svjesni proces usmjeravanja novca tamo gdje je potreban u smislu socijalne i ljudske razvojne perspektive. Individualna odgovornost i briga za druga ljudska bića je sama srž koja pokreće ove procese“ (de Clerck, 2009, str. 8). Socijalne banke koje su se razvile u proteklim desetljećima su crpile inspiraciju iz etičkog pristupa bankarstvu, tako da one sve pridonose ljudskom i socijalnom razvoju, neke od njih su bile neuspješne, ali većina je pronašla način za neprekidno i uspješno poslovanje. Bilance ovih banaka, kako De Clerck (2009) nadalje ističe, variraju u iznosima od 30 milijuna eura do nekoliko milijardi eura, s kapacitetom financiranja od 50.000 eura do 25 milijuna eura po projektu, te financiraju desetke tisuća projekata pomoću štednje prikupljene od više od 1 milijuna pojedinaca i institucija. Ove banke imaju velike stope rasta (budući da su relativno male) i smatraju se pokretačima socijalnih promjena, te primjenjuju izvrsne interne prakse u menadžmentu ljudskih resursa i menadžmentu organizacijske strukture.

Banke za mikrofinanciranje omogućavaju pristup financiranju osobama koje u suprotnom ne bi imale pristup financiranju, smanjujući na ovaj način stupanj siromaštva kroz mikrokreditiranje. Modernom obliku mikrofinanciranja je najviše pridonio nobelovac Muhammad Yunus sa svojim Grameen pristupom u Bangladešu. U 2007. godini postojalo je 10.000 institucija za mikrofinanciranje diljem svijeta. Uz to što pridonose ekonomskom razvoju milijuna siromašnih poduzetnika, njihovih obitelji i zajednica, oni obično pružaju osnovna

znanja i metode za građenje zajednice. Neke od ovih institucija imaju potencijal da se razviju u prave socijalne banke (de Clerck, 2009).

3.2. Model etičkog bankarstva

Od 30-ih godina 20. stoljeća banke koji su inače imale socijalne značajke su se počele odmicati od svojih originalnih principa, što je dovelo do potrebe za nastankom etičkih banaka. Etičke banke su ulagale u organsku poljoprivredu, obnovljive izvore energija i neprofitni sektor. Usmjerene su na financiranje onih koji su bili isključeni iz pristupa financiranju na tradicionalnom bankarskom tržištu i pojedince koji imaju interes da se njihovim novcem raspolaze i ulaže na savjestan način. Njihovim nastankom se bankarsko poslovanje vraća na put na kojem je bio početkom 20. stoljeća i taj se put razlikuje od suvremene banke čije poslovanje stvara uvjete za financijske krize koje utječu na živote milijuna ljudi diljem svijeta⁶.

Etička banka je naziv za banke koje, uz to što im je cilj ostvariti profit, uključuju ekološki i socijalno osviještene prakse što može biti sve od financiranja pristupačne stanogradnje do financiranja start-up troškova za ekološki osviještene proizvođače. Etička banka se mora pridržavati svojih principa bez obzira na sve. Etičke banke mogu imati dosta različitosti, no one ipak dijele zajedničke karakteristike kao što su:

- Uključenost u zajednicu: razvijaju i unapređuju svoju zajednicu, financiraju pristupačnu stanogradnju, pružaju školarinu za lokalne učenike, sponzoriraju razne društvene događaje i održavaju seminare gdje educiraju članove svoje zajednice o svojim uslugama.
- Održiva praksa: banka primjenjuje ekološki prihvatljive prakse i podržava klijente koji prakticiraju iste.
- Analiza klijenta: banka vrši analizu klijenta i ne posluje sa osobama i subjektima koji prakticiraju ili su u prošlosti prakticirali neetičke radnje.

⁶<https://pravicnabankaenglish.files.wordpress.com/2014/03/febea-definition-ethical-bank.pdf>

- Kontinuirana interna i eksterna praksa: jednake prakse koje banka očekuje od svojih klijenata primjenjuje i ona sama, tako da ako banka ne želi poslovati sa klijentom koji ne pruža zdravstvenu zaštitu svojim zaposlenima, ona mora svojim zaposlenicima pružati zdravstvenu zaštitu. Dakle iste etičke prakse banka primjenjuje u svojim unutarnjim i svojim vanjskim operacijama.

„Iako financijske institucije koje prakticiraju etičko bankarstvo pokušavaju opsluživati klijente lošijeg financijskog stanja, to nisu jedine usluge koje one pružaju. Samo zato što je banka etička to ne znači da ona ne treba posvetiti pozornost na svoje financijske rezultate. Kao što je propast ShoreBank iz Chicaga pokazala, dobre namjere i humanost ne zaštićuju banku od financijskih slabosti i ekonomskih kriza.“⁷

⁷ <http://www.finweb.com/banking-credit/what-is-ethical-banking.html#axzz4Le0VnxMy> [10.12.2016.]

Najvažnije značajke koje razlikuje etičku banku od tradicionalne banke navedene su u tablici koja slijedi.⁸

Tablica 3. Osnovne razlike u značajkama etičkih i tradicionalnih banaka

Etička banka	Tradicionalna banka
Rad za zajedničko dobro, plasiranjem kredita u kulturne, socijalne i ekološke projekte koji promoviraju socijalnu uključenost, održivi razvoj.	Ostvarivanje profita je glavni i jedini cilj.
Prikupljanje sredstva od klijenata koja su stvorena u realnoj ekonomiji, bez prihvaćanja „prljavog novca“.	Prihvata i sredstva koja dolaze iz neetičkih i nemoralnih aktivnosti.
Etička banka i klijent imaju odnos koji je najbliži partnerstvu.	Klasični odnos zajmodavca i zajmoprimca.
Etička banka kod analize svojih klijenata osim ekonomskih faktora uzima i socijalne i ekološke faktore u razmatranje, te ona plasira 90% svojih sredstava prema kompanijama koje ispunjavaju ekonomske i socio-ekološke kriterije.	Prilikom analize klijenata, u obzir se uzimaju samo ekonomski pokazatelji klijenata.
Odbijanje odobravanja kredita u industrijama koje se bave proizvodnjom duhana, alkohola, GMO hrane, oružja, nuklearne energije, pornografije, koje potiču na nasilje, izrabljivanje životinja, suradnju sa	Odobrovanje kredita bez obzira na industriju ako je analiza ekonomskih pokazatelja klijenta pozitivna.

⁸<https://pravicanabankaenglish.files.wordpress.com/2014/03/febea-definition-ethical-bank.pdf>

diktatorskim režimima, kršenje ljudskih prava.	
Niske razine rizika zbog detaljnije analize.	Srednje niske razine rizika zbog zanemarivanja etičkih aspekata poslovanja prilikom analize klijenata.
Pridavanje osobite pozornosti inicijativama za samozapošljavanje i poduzetničkim pothvatima žena ili mladih osoba.	Izbjegavanje plasmana kredita rizičnijim poduzetničkim skupinama (žene ili mlade osobe).
Transparentno upravljanje investicijama, dozvoljavanje klijentima da biraju destinaciju dijela svoje štednje.	Autonomno upravljanje investicijama banke, bez sudjelovanja klijenata u odlučivanju.
Ne osnivaju svoje podružnice u državama koje imaju visoku razinu financijske diskrecije da bi ostvarile neke financijske ili fiskalne ciljeve, već one žele u tim državama širiti i pružiti potporu transparentnim financijskim praksama.	Posluju i u državama s visokom razinom financijske diskrecije u cilju ostvarivanja viših profita.
Ne prihvaćaju neprijavljen novac i ne smanjuju poreznu obvezu svojih klijenata na način da služe kao porezno utočište.	Ponekad prihvaćaju ulogu tzv. poreznog utočišta.
Preferira dugoročne operacije i realnu ekonomiju, ne koristi derivate i trgovinske aktivnosti u kreditne svrhe, većina njenog profita proizlazi iz kamata na posuđena sredstva.	Preferira vid ekonomije koji osigurava maksimizaciju profita, koristi derivate i trgovinske aktivnosti u kreditne svrhe.

Ne plasira kredite samo da bi ostvarila profit, dovoljan joj je fer profit, a kredit stavlja u službu naroda.	Osnovni cilj plasiranja kredita jest ostvarivanje što povoljnijeg poslovnog rezultata.
Etička banka omogućuje široku participaciju od strane svojih zaposlenih, dioničara i članova, te osigurava transparentnost u porijeklu i korištenju novca, te posebno osigurava transparentnost prema svojim klijentima.	Osiguravanje samo zakonski propisane razine transparentnosti.
Etička banka ima omjer najmanje i najveće plaće 7:1, te jednom godišnje objavljuje plaće zaposlenika.	Značajno veći nesrazmjer u visini plaće vrhovnog menadžmenta i niže pozicioniranih službenika.
Ne smije imati tradicionalnu banku kao jednog od svojih kontrolnih dioničara.	Može imati drugu tradicionalnu banku kao jednog od svojih kontrolnih dioničara.

Izvor: izrada studenta prema <https://pravicnabankaenglish.files.wordpress.com/2014/03/febea-definition-ethical-bank.pdf> [11.12.2016.]

Vrijedi spomenuti još neka obilježja koja karakteriziraju etičku banku (Relaño, 2011; prema Kundid, 2012) ili etičko bankarstvo:

- odbijaju biti uključene u špekulativne aktivnosti, dok su u operacije na dioničkom tržištu minimalno uključene,
- orijentiranost na dugi rok u investiranju,
- fokusiranost na depozitno – kreditne aktivnosti,
- financiranje projekata vrši se na temelju financijskih kriterija i uvažavanja etičkih, društvenih i ekoloških normi,
- postojanje solidarnosti između deponenata i zajmotražitelja u obliku nižih kamatnih stopa,
- orijentiranost na lokalno ili regionalno tržište.

3.3. Etičko bankarstvo na primjerima iz svjetske prakse

U nastavku će biti obrazloženi primjeri poslovanja svjetski poznatih etičkih banaka, kao i njihov pozitivan društveni utjecaj. Popis etičkih banaka ustanovljen je pretraživanjem stranice World Bank.

Handelsbanken je švedska banka koja djeluje u Velikoj Britaniji. Na svojim web-stranicama navodi da se kod izdavanja kredita vodi strogim etičkim principima, tako da kod procjene kreditnog rizika uzima u obzir i odnos prema ljudskim pravima, uvjete na radnom mjestu, ekološke prakse i korupciju. Poduzećima koja ne poštuju ove principe Handelsbanken ne odobrava kredite. Handelsbanken također ističe zabrinutost zbog rastućeg globalnog prosjeka temperatura te su stoga donijeli odluku da njihov fond ne ulaže u poduzeća vezana uz ugljen, budući da je on jedan od glavnih emitenata stakleničkih plinova. Handelsbanken u svim svojim nordijskim poslovanjima koristi 100% obnovljivu električnu energiju. Handelsbanken ima više od 200 poslovnica u Velikoj Britaniji i preko 450 poslovnica u Švedskoj⁹.

Amalgamated banka, smještena u SAD-u, potaknuta činjenicom da 42% radne snage u SAD-u zarađuje manje od 15 USD na sat, od kojih je 500.000 bankara, je postavila minimalnu granicu od 15 USD na sat za plaću svojim zaposlenicima. Banka se odlučila na taj korak budući da je bankarski sektor jedan od najvećih sektora po prihodima, te su javno prozvali ostale banke u SAD-u da naprave isti potez kroz kapanju u digitalnim i socijalnim medijima, novinama i plakatima u podzemnim stanicama¹⁰.

GLS banka, smještena u Njemačkoj, trenutno financira oko 23.000 projekata i poduzeća. Poslove banke podržava 32.000 kooperativnih članova¹¹.

Charity Bank, smještena u Velikoj Britaniji je od 2002. godine do 2017. godine izdala 187 milijuna funti kredita dobrotvornim ustanovama i društvenim poduzećima. Od tog iznosa

⁹http://www.handelsbanken.co.uk/shb/inet/IStartRb.nsf/FrameSet?OpenView&iddef=&navid=HandelsbankenRB_AbouttheGroup&sa=/shb/inet/ICentRb.nsf/Default/qF5D7D0EC8FA6784F80257623002D9974 [28.12.2016.]

¹⁰ <http://www.gabv.org/stories/a-campaign-to-lift-up-workers> [05.01.2017.]

¹¹ <https://www.gls.de/privatkunden/english-portrait/> [05.01.2017.]

58 milijuna funti je išlo za podršku socijalnoj stanogradnji, te 33 milijuna u zdravstvo i socijalno zbrinjavanje¹².

Istraživanje Littlefield et al. (2004; u Helms 2006) ispitivalo je utjecaj mikrofinanciranja. Što se tiče utjecaja na obrazovanje, zaključeno je da su u Bangladešu sve djevojke koje su dolazile iz kućanstva koje je klijent Grameen banke imale pristup obrazovanju, za razliku od nacionalnog prosjeka koji je 60%. Što se tiče osnovnog obrazovanja kao što je čitanje, pisanje i aritmetika, za djecu od 11 do 14 godina čiji su članovi kućanstva klijenti BRAC-a (najveća nedržavna razvojna organizacija u svijetu), ono se dvostruko povećalo sa 12% u 1992. na 24% u 1995. Što se tiče utjecaja pristupa financiranju u pogledu osnaživanja žena, istraživanje ističe da su se u Nepal, Bangladešu, Boliviji, Filipinima i Rusiji žene koje su klijenti nekih mikrofinancijskih programa kandidirale za mjesta u vladi i osvojile ih. Također u Nepal je 68% žena koje su članice Women's Empowerment Program donijelo odluke o kupovini i prodaji imovine, o slanju kćeri u školu, o ženidbi svoje djece i o planiranju podizanja obitelji. U Indoneziji su članice Bank Rakyat Indonesia su više bile uključene od nečlanica u donošenju zajedničkih odluka sa svojim muževima o upravljanju novcem kućanstva, obrazovanju djece i veličini obitelji, a u Indiji su žene koje su članice Self-Employed Women's Association osnivale sindikate i borile se za veće plaće i prava žena.

Uspjeh SHG (Self Help Group)-Banke u Indiji ističe Basu (2006). Prema ovom modelu, 15-20 žena se organizira u SGH koja se zatim poveže sa bankom kod koje one uzimaju kredite, polažu sredstva i zajednički vraćaju kredit. Grupa posuđuje kredit sa kamatom od 12% godišnje. Nakon toga taj kredit može biti proslijeđen jednom ili više članova grupe. Član grupe koji uzme dio kredita, vraća grupi kredit uvećan za kamatnu stopu koju grupa odluči, obično iznosi oko 24%. Novac se koristi za potrošnju (zdravlje, brak, itd.), a kasnije i za individualne ili grupne investicijske projekte. Prije nego što im se odobri kredit, grupa mora dokazati da je sposobna štedjeti, naučiti računovodstvo, te održati se zajedno na duži vremenski period. Ovaj model je dominantni model mikrofinanciranja u Indiji, te ga koristi oko 12 milijuna žena, a u razdoblju od 1992. do 2004. je izdano 906 milijuna dolara kredita.

Mikrofinancijske institucije i kreditne kooperative su porasle u Brazilu (Kumar, 2005). Broj kreditnih kooperativa je porastao sa 950 u 1994. na 1400 do kraja 2002. godine, dok je

¹² <https://charitybank.org/social-impact> [10.01.2017.]

njihova imovina porasla sa 2.5 milijardi reala na 11.5 milijardi reala, a iznos izdanih kredita je porastao sa 1.4 milijarde reala na 4.6 milijardi reala. Broj članova se procjenjuje na 1.5 milijun ljudi. Što se tiče mikrofinancijskih institucija broj članova je porastao sa 3000 u 1995. na 160.000 krajem 2001. godine, sa 140 milijardi reala izdanih kredita. Peru ima 180.000, a Bolivija 380.000 članova krajem 2001., dok Nikaragva i El Salvador imaju preko 80.000 klijenata mikrofinancijskih institucija. Razvojna banka Banco do Nordeste, u vlasništvu brazilske vlade je 1997. pokrenula najveći mikrofinancijski program u zemlji, te je krajem 2001. godine usluživala 60% klijenata mikrofinancijskih institucija i 45% ukupnih mikrofinancijskih kredita. Program se zvao CrediAmigo, te je iznos prvih kredita iznosio između 200 i 700 reala, sa mogućnošću povećanja iznosa kredita za 50% sa svakim novim kreditom. Udio žena u programu je bio 48%, a rok otplate između 3 i 6 mjeseci. Kamatna stopa u početku je iznosila 5%, te se kasnije spustila na 3.5%. 85% kredita je obnovljeno nakon što su vraćeni prvotni krediti. Do ožujka 2003. CrediAmigo je imao 123.000 klijenata diljem Latinske Amerike, sa portfeljem od 72 milijuna reala.

Proces „prilagodbe“ prema kojem već postojeće „mainstream“ banke ulaze na tržište mikrokreditiranja spominje Bossoutrot (2005). Kao uspješne modele navodi Banco do Nordeste do Brasil (Brazil), te Bank Rakyat (Indonezija). U Indoneziji postoji Unit Desa mikrofinancijska mreža koja je osnovana 1980-ih i koja je do 2004. imala 30 milijuna malih depozita u ukupnom iznosu od 2.9 milijardi dolara i 3.1 milijuna izdanih kredita u iznosu od 1.9 milijardi dolara. Bank Rakyat Unit Desa je profitabilna od 1986. godine, te je u 2003. godini imala najveći ROE u indonezijskom bankarskom sustavu, dvostruko veći od nacionalnog prosjeka. Također se spominje BAAC (Tajland) koji je 2004. opsluživao 9 od 10 poljoprivrednih kućanstava, te imao 2.7 milijuna izdanih kredita u iznosu od 6 milijardi dolara, te preko 10 milijuna štednih računa. U Kazahstanu su se 1998. godine 7 najvećih komercijalnih banaka i najvećih lokalnih banaka „prilagodili“ i ušli na tržište mikrofinanciranja i do kraja 2004. godine izdali 43.000 kredita u iznosu od 162 milijuna dolara. Osim ulaska postojećih komercijalnih banaka na tržište mikrofinanciranja postoje i „greenfield“ banke koje su došle na tržište mikrokredita, te su usprkos visokim početnim troškovima uspjele izgraditi velike portfelje i postizati rastuću profitabilnost iz godine u godinu.

Podaci sa skupa mikrofinancijskih institucija (Daley-Harris, 2003; prema Honohan, 2004) sugeriraju da 30 najvećih mikrofinancijskih institucija opslužuje više od 90% klijenata opsluženih od strane 234 najveće mikrofinancijske institucije. Također ističe podatke prema

kojima je u samo osam zemalja postotak klijenata mikrofinancijskih institucija u odnosu na broj stanovništva veći od 2%, a to su redom: Bangladeš 13.1%, Indonezija 6.7%, Tajland 6.5%, Šri Lanka 4.3%, Vijetnam 4.3%, Kambodža 3%, Malavi 2.6% i Togo 2.4%. Također ističe podatak prema kojem je u samo 7 zemalja postotak klijenata „alternativnih financijskih institucija“ u odnosu na broj stanovništva veći od 5%, a to su: Šri Lanka 17.9%, Indonezija 13.6%, Bangladeš 12.7%, Vijetnam 8.1%, Gvatemala 7.8%, Bolivija 5.9%, Egipat 5.8%.

Iako je etičko bankarstvo u uzlaznoj putanji i sve se više prepoznaje njegov potencijal , ipak i dalje predstavlja alternativu u financijskim sustavima.

4. POSLOVNE PRAKSE TRIODOS BANKE

4.1. Povijesni razvoj i model poslovanje

4.1.1. Povijesni razvoj

Osnivanje Triodos banke započinje radnom grupom koju su 1968. osnovali ekonomist Adrian Deking Dura, profesor poreznog zakona Dieter Bull, menadžerski konzultant Lex Boss i bankar Rudolf Mess, sa ciljem otkrića načina etičke uporabe novca. Iz te radne grupe je 1971. godine nastala Triodos zaklada¹³ koja je pružala potporu inovativnim kompanijama i projektima putem darova i zajmova. 1980. godine se, uz punu bankarsku licencu izdanu od strane Nizozemske narodne banke i početni temeljni kapital od 540.000 eura, osniva Triodos banka. 90-ih godina 20. stoljeća Triodos banka je krenula u ekspanziju, te je tako otvorila podružnicu u Belgiji 1993. i podružnicu u Ujedinjenom Kraljevstvu 1995. godine. Što se fondova tiče, Triodos banka je 1990. godine osnovala prvi „zeleni“ fond u Europi. 1994. je osnovala dva fonda koja ulažu u zemlje u razvoju i među prvima u svijetu ulažu u mikrofinanciranje. 1997. je osnovan Triodos Added Value Fund koji je uvršten na amsterdamsku burzu, a 1998. godine Triodos banka spaja svoje „zelene“ fondove u Triodos Green Fund koji dovodi do uspjeha Groenregelina, nizozemskog poreznog sustava za „zelene“ projekte.

U 21. stoljeću Triodos banka nastavlja svoju ekspanziju, te tako otvara podružnice u Španjolskoj 2004., 2006. osniva međunarodno sjedište u Nizozemskoj, 2009. podružnicu u Njemačkoj, te 2013. otvara predstavništvo u Francuskoj. Što se fondova tiče, 2002. se osniva Triodos Fair Share Fund u Nizozemskoj koji omogućava privatnim osobama i institucijama investiranje u mikrofinancijske institucije u zemljama u razvoju. 2004. se osniva Sustainable Real Estate Fund koji je prvi fond za nekretnine koji ulaže isključivo u održivu stanogradnju. 2006. godine osniva svoj prvi fond u Luxemburgu, Triodos Renewables Europe Fund koji ulaže u europske projekte vezane za obnovljive izvore energije. 2009. godine Triodos banka postaje jedan od suosnivača GABV-a (Global Alliance for Banking on Values) i osniva Triodos Microfinance Fund. 2014. godine Triodos Investment Management osniva Triodos Organic Growth Fund koji pruža kapital vodećim proizvođačima organske hrane i održivih proizvoda

¹³Povijesni razvoj preuzet je sa: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/history/> [25.02.2017]

diljem Europe. 2015. godine Triodos banka postaje B Corp član. To su poduzeća i institucije koje koriste snagu svog poslovanja da riješe društvene i ekološke probleme.

4.1.2. Model i organizacija poslovanja

Poslovanje Triodos banke se temelji na spajanju investitora i štediša koji žele promijeniti svijet na bolje. Triodos banka se ne razlikuje od tradicionalnih banaka u smislu usluga koje nudi. Razlika je u tome što Triodos banka posluje samo sa društveno odgovornim i održivim poduzećima i klijentima. Također velika razlika je u tome što Triodos banka vjeruje u potpunu transparentnost tako da redovito objavljuje detalje o svakoj poslovnoj aktivnosti u koju je uključena. Za Triodos banku princip održivosti znači da upravljanjem novcem ne ostvaruje samo dobit, već da donosi pozitivne i trajne promjene na ljudske živote i na sam planet, tako da dobit sama po sebi za banku nije pokazatelj ispunjenog cilja, već je ona samo mjera uspješnosti koja sama po sebi ne pokazuje sadržaj i utjecaj bančinog poslovanja na ljude i okoliš.¹⁴

Glavni poslovni principi Triodos banke su promoviranje održivog razvoja, poštivanje zakona, poštivanje ljudskih prava, očuvanje okoliša, odgovornost prema dioničarima, te kontinuirano poboljšavanje. Model poslovanja Triodos banke je sam po sebi vrlo jednostavan; novac koji banka koristi za kreditiranje klijenata dolazi isključivo od štediša i investitora, dok subjekti koje banka kreditira su poduzetnici koji su dobro poznati banci. Banka posluje samo u realnoj ekonomiji te nikad ne ulaže u kompleksne financijske instrumente. Upravo zato je Triodos banka strukturirana i njom se upravlja na način da se ti temelji nikad ne zanemare. Upravljanje bankom se sastoji od 3 razine:

1. Prva razina predstavlja samu Triodos banku i ona se sastoji od upravnog odbora, nadzornog odbora i glavne skupštine. Upravljanje Triodos banke se vrši od strane upravnog odbora koji je odgovoran za upravljanje poslovanjem banke, te za strateški razvoj banke i za ostvarenje ciljeva organizacije. Upravni odbor se bira od strane nadzornog odbora i njemu odgovara. Sastoji se od 3 člana. Nadzorni odbor se bira od strane glavne skupštine. Nadzorni

¹⁴ Model i organizacija poslovanja preuzeti su sa: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/mission-principles/what-we-stand-for/> [10.03.2017]

<https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/organisation/> [10.03.2017]

odbor je sastavljen na način da njegovi članovi mogu djelovati neovisno od ostalih članova, upravnog odbora, te bilo kakvih drugih interesa. Sastoji se od 5 članova.

2. Drugu razinu čini SAAT odbor, odnosno Udruga za administraciju udjela Triodos banke. To je nezavisna udruga kojoj su povjereni udjeli u kapitalu Triodos banke. Ona izdaje potvrde o posjedovanju udjela osobama koji na temelju tih potvrda ostvaruju ekonomska prava kao što su pravo na dividendu, dok upravljačka prava pripadaju SAAT-u koji na glavnoj skupštini Triodos banke zastupa interese posjednika potvrde o posjedovanju udjela i interese banke na način da su mu glavni ciljevi očuvanje misije Triodos banke, očuvanje neovisnosti Triodos banke, te očuvanje ekonomskih interesa posjednika potvrda o posjedovanju udjela. SAAT odbor se sastoji od 6 članova.
3. Treća razina su posjednici potvrde o posjedovanju udjela. Budući da je Triodos banka od svog osnutka nezavisna, ona nema dioničare, već posjednike potvrde o posjedovanju udjela. Posjednici potvrda o posjedovanju udjela, uprava Triodos banke, te SAAT odbor se redovito sastaju, što formalno, što neformalno. Postoji više od 31.000 posjednika ovih potvrda. Neki od njih su i institucije koje drže i do 3% udjela. Gornja granica udjela koju posjednik može imati je 10% svih izdanih potvrda. Posjednici potvrda o posjedovanju udjela na godišnjoj skupštini posjednika potvrda o posjedovanju biraju članove SAAT odbora koji ih zastupaju u glavnoj skupštini banke.

4.2. Zastupljenost i aktivnosti na tržištu

Mreža Triodos banke se sastoji od poslovnica u Nizozemskoj, Belgiji, Ujedinjenom Kraljevstvu, Španjolskoj i Njemačkoj, te od predstavništva u Francuskoj. Aktivnosti Triodos banke su podijeljene na tri poslovne linije: bankarstvo, upravljanje investicijama i privatno bankarstvo. Zastupljenost i aktivnosti na tržištu Triodos banke su preuzeti sa službene stranice Triodos bank.¹⁵

4.2.1. Bankarstvo

Triodos banka je razvila mrežu poslovnica diljem Europe. Pomoću te mreže stvara, dijeli i iskorištava znanje za dobrobit zajednice Triodos banke. Na taj način podiže ljestvicu održivog bankarstva, te povećava svoj društveni utjecaj. Bankarske usluge Triodos banke se

¹⁵
[15.03.2017]

<https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/what-we-do/core-activities-business-lines/>

dijele na osobno i na poslovno bankarstvo. Što se tiče osobnog bankarstva, Triodos banka prikuplja sredstva koja ona dalje plasira poduzećima i organizacijama od kojih imaju korist ljudi, okoliš i kultura. Vrlo važan pokazatelj za Triodos banku je stopa povećanja prikupljenih sredstava, jer što više sredstava banka prikupi ona može više sredstava plasirati u održive organizacije i poduzeća. Podružnice Triodos banke u Nizozemskoj, Belgiji, Ujedinjenom Kraljevstvu, Španjolskoj i Njemačkoj nude mnogo održivih bankarskih proizvoda i usluga, također sve više raste broj usluga koje Triodos banka nudi klijentima i u ostalim državama u kojima ona posluje.

Kod poslovnog bankarstva je ključno da svi sektori u kojima Triodos banka posluje moraju biti kategorizirani kao održivi, te sve kompanije i projekti koje banka financira moraju poboljšavati kvalitetu života. Najvažniji pokazatelj kod poslovnog bankarstva je povećanje kreditnog portfelja. On pokazuje rast doprinosa Triodos banke u stvaranju održivije ekonomije. Sektori u kojima u kojima je Triodos banka najzastupljenija su:

- Energija i okoliš – Triodos banka smatra energiju temeljnom ljudskom potrebom i zbog toga želi osigurati da se ona proizvodi na održivoj bazi zbog budućih generacija, te da se u budućnosti postigne potpuni prijelaz na obnovljive izvore energije. Trenutna količina energije koje se proizvodi iz kapaciteta koje financira Triodos banka iznosi 2.100 megavata što je dovoljno da opskrbi milijun kućanstava u Europi električnom energijom. Zbog toga je izbjegnuta emisija 1.5 milijuna tona CO₂ u atmosferu. Triodos banka postiže te rezultate financiranjem 358 klimatskih i energetske projekata. Triodos banka u ovom sektoru ima više od 30 godina iskustva, također je na njenu inicijativu 1995. godine uveden nizozemski „zeleni“ fiskalni režim koji omogućava porezne olakšice investicijama u „zelene“ projekte kroz „Zelene“ fondove. 25% svih kredita i investicija Triodos banke odlazi u sektor obnovljivih izvora energije. Od toga 35% se investira u solarnu energiju, 55% u energiju vjetra, 3% u energiju biomase, 2% u hidroenergiju, te 5% u ostale obnovljive izvore energije.
- Organski uzgoj hrane i poljoprivreda – Triodos banka želi stvoriti poljoprivredni sektor koji se sastoji od velikog broja manjih farmi koje su usko povezane sa svojom lokalnim okruženjem i lokalnim potrošačima. Triodos banka u ovom sektoru ima preko 30 godina iskustva, zajedno sa Triodos Investment Managementom financira količinu zemljišta koja bi godišnje mogla proizvesti 33,6 milijuna obroka, financira farme kave koje proizvedu godišnje 31 milijun kilograma kave od koje se može napraviti 3 milijarde šalica kave.

Ukupna količina organske zemlje za proizvodnju hrane koju financira Triodos banka iznosi 36,500 hektara. Također Triodos banka financira cjelokupni organski proces od „farme do vilice“, dakle financira proizvođače, transportere, maloprodaju i restorane. Također treba naglasiti da je posredstvom Triodos Sustainable Trade Fund-a preko 100.000 malih farmera iz 16 zemalja isplaćeno točno u trenutku dostave njihove žetve u 2015. godini. Triodos banka financira 24.000 hektara prirode i zemljišta koje se čuva za buduće generacije, što iznosi oko 400m² za svakog klijenta. Organske farme koje se financiraju od strane Triodos banke ne smiju proizvoditi GMO hranu. 4.9% svih kredita i investicija Triodos banke odlazi u organski sektor.

- Održiva stanogradnja i hipoteke – budući da su kuće i zgrade u EU odgovorne za potrošnju 40% proizvedene energije, te su odgovorne za isto toliko emisije CO₂ u atmosferu, Triodos banka želi poticati „zelenu“ gradnju, te isto tako izdavati hipoteke pojedincima koji žele kupiti energetske efikasne stanove ili renovirati već postojeće stanove da budu što više energetske efikasne. Što je nekretnina koja se gradi više energetske efikasna, to je manja kamatna stopa koja se plaća za hipoteku. Na taj način Triodos želi stimulirati tržište održivih nekretnina. Triodos je u 2015. godini financirao otprilike 4500 kuća i stanova, te je financirao 280.000 m² uredskog ili nekog drugog komercijalnog prostora. 18.6% svih zajmova i investicija Triodos banke je vezano za sektor održive stanogradnje i hipoteke.
- Umjetnost i kultura – u 2015. godini Triodos banka je financirala otprilike 3100 ljudi u sektoru umjetnosti i kulture sa iznosom od 321.081.000 eura. Ukupan broj posjetitelja kulturnih institucija koje je financirala Triodos banka u 2015. je 14,3 milijuna. 5.9% svih zajmova i investicija Triodos banke je vezano za sektor umjetnosti i kulture.
- Obrazovanje – ukupna količina sredstava koju je Triodos banka investirala u sektor obrazovanja u 2015. godini iznosi 163.404.000 eura, te je od tog novca 986.000 osoba u sektoru obrazovanja imalo korist. 2.5% svih zajmova i investicija Triodos banke je vezano za sektor obrazovanja.
- Zdravstvena zaštita – Triodos banka je u 2015. godini raspodijelila 599.668.000 eura financijskih sredstava u sektor zdravstvene zaštite. Diljem Europe je 25.000 pojedinaca koristilo usluge 341 doma za starije osobe koji su financirani od strane Triodos banke i Triodos Investment Management-a. 9.2% svih zajmova i investicija Triodos banke je vezano za sektor zdravstvene zaštite, a od toga 50% ide za skrb za starije osobe, 26% za osobe sa posebnim potrebama, 9.2% za medicinske centre, 7% za terapijske farme i 7% za ostala područja u sektoru zdravstvene zaštite.

- Društveni projekti i socijalno udomljavanje – Triodos banka i Triodos Investment Management su u 2015. godini financirali 316 društvenih projekata, te 169 projekata vezanih za socijalno udomljavanje koji su za rezultat imali pružanje smještaja za 12,400 pojedinaca. Ukupna količina financijskih sredstava koja je uložena u društvene projekte je 102.068.000 eura, a u socijalno udomljavanje 381.731.000 eura. 7.7% svih zajmova i investicija Triodos banke ide u ova dva sektora, odnosno 5.9% za socijalno udomljavanje i 1.8% na društvene projekte.
- Mikrofinanciranje – Triodos Investment Management pruža usluge mikrofinanciranja već 23 godine, 33% portfelja pozajmljuje u Istočnu Aziju i Pacifik, 30% u Latinsku Ameriku, 20% u Istočnu Europu i Središnju Aziju, 15% u Afriku i Bliski Istok, te 3% u Južnu Aziju. Pružanje uključivih financijskih usluga vrši se kroz 5 fondova – Triodos Microfinance Fund, Triodos Fair Share Fund, Triodos Sustainable Finance Foundation, Hivos-Triodos Fund i Women's World Banking Capital Partners. Triodos Investment Management pruža financijska sredstva za 100 mikrofinancijskih institucija i banaka. Te institucije djeluju u 45 zemalja i imaju ukupno 10.2 milijuna klijenata koji štede, te 15.5 milijuna klijenata kojima su izdani zajmovi. 8.6% svih zajmova i investicija Triodos banke ide u sektor mikrofinanciranja.

4.2.2. Upravljanje investicijama

Triodos Investment Management BV je podružnica Triodos banke u potpunosti u njenom vlasništvu. U svom portfelju ima 18 održivih investicijskih fondova ukupne vrijednosti 3.1 milijardu dolara zaključno sa 31.12.2015. Ulaže u Europi, te na rastućim tržištima. Ovih 18 fondova su grupirani u poslovne linije ovisno o sektoru u koji ulažu, a to su:

Energija i klima:

- Triodos Groenfonds – 771 milijun eura aktive, financiraju obnovljive izvore energije, organsku poljoprivredu, održive nekretnine i projekte za očuvanje prirode.
- Triodos Renewables Europe Fund – 73 milijuna eura aktive, ulažu u male i srednje proizvođače obnovljive energije.
- Što se tiče obnovljivih izvora energije Triodos Investment Management ulaže u 92 projekta u Europi koji imaju ukupni kapacitet „zelene“ energije u iznosu od 810 MW, što je dovoljno za pokrivanje potreba za energijom 550.000 kućanstava u Europi i pomoću toga se izbjegava emisija 0.9 milijuna tona CO₂.

Razvijajuća tržišta:

- Od 1994. Triodos Investment Management ima portfelj u razvijajućim tržištima u iznosu od 850 milijuna eura. Ulažu u 100 mikrofinancijskih institucija i banaka u 44 zemlje u Latinskoj Americi, Aziji, Africi i Istočnoj Europi. Te institucije pružaju zajmove za 20.2 milijuna klijenata od kojih su 83% žene i 41% ih živi u ruralnim krajevima. Fondovi razvijajućih tržišta su:
 - Triodos Fair Share Fund – 325 milijuna eura aktive, pruža kapital i zajmove mikrofinancijskih institucijama i bankama.
 - Triodos Sustainable Finance Foundation – 64 milijuna eura aktive, pruža kapital i zajmove manjim i inovativnijim mikrofinancijskim institucijama sa glavnim fokusom na obnovljive izvore energije i održivu poljoprivredu.
 - Triodos Microfinance Fund – 339 milijuna eura aktive, pruža kapital i zajmove mikrofinancijskim institucijama i bankama.
 - Triodos Sustainable Trade Fund – 29 milijuna eura aktive, pruža izvore financiranja proizvođačima organskih poljoprivrednih dobara u zemljama u razvoju.
 - Hivos Triodos Fund – 82 milijuna eura aktive, pruža kapital i zajmove mikrofinancijskim institucijama koji ciljaju nerazvijena tržišta i žene. Također ulaže u obnovljive izvore energije i održivu poljoprivredu.
 - Women's World Banking Capital Partner - 50 milijuna eura aktive. Ulažu manjinske udjele u financijskim institucijama koje imaju veliki fokus na žene.

Kultura i umjetnost:

- Triodos Cultuurfonds – 97 milijuna eura aktive, osnovan je 2006. i nudi izvore financiranja nizozemskim klijentima. Cilj fonda je učiniti ovaj sektor manje ovisan o subvencijama, stipendijama i donacijama, te na taj način potaknuti kulturni razvoj.

Održiva hrana i poljoprivreda:

- Ovo je jedan od glavnih sektora Triodos banke od njenog osnutka 1980. godine. Sastoji se od sljedećih fondova:
 - Triodos Groenfonds – 771 milijuna eura aktive, osnovan je 1990. godine i najstariji i najveći „zeleni“ fond u Nizozemskoj. 19% posto sredstava fonda je investirano u organski uzgoj.
 - Triodos Sustainable Trade Fund – 180 milijuna eura aktive, osnovan je 2008. godine i glavni cilj mu je dovođenje u zapadne zemlje organske poljoprivredne proizvode od malih poljoprivrednika iz zemalja u razvoju.

- Triodos Organic Growth Fund – 42 milijuna eura aktive, investira u privatne farme organske hrane i održive proizvode za širu potrošnju diljem Europe.

Održive nekretnine:

- Triodos Vastgoed Fonds – 67 milijuna eura aktive, osnovan 2004. godine, jedini je fond održivih nekretnina koji je uvršten na burzi (Euronext Amsterdam). Uglavnom investira u održive urede i prostore za rad, te u nekretnine koje služe za brigu o zdravlju ljudi. Stimulira inovativne održive nekretnine.

4.2.3. Privatno bankarstvo

Triodos nudi širok spektar financijskih i nefinancijskih usluga bogatim pojedincima, vjerskim institucijama, udrugama i omogućava im investiranje u održive poduzetničke pothvate. Usluge privatnog bankarstva se pružaju u Nizozemskoj i Belgiji sa ciljem proširenja te usluge na ostale zemlje u kojima Triodos ima podružnice.

4.3. Analiza financijskih rezultata

4.3.1. Bilanca

Pregled bilance Triodos banke u 2016. i 2015. godini ponuđen je u tablici koja slijedi. Iz bilance je vidljiv porast aktive u iznosu od 870.087.000,00 eura. Stavke koje su imale najveći apsolutni porast su gotovina i izdani krediti. Rast obveza za 751.995.000,00 eura je posljedica velikog rasta depozita, dok je rast kapitala i rezervi za 123.342.000,00 eura posljedica rasta kapitala, ostalih rezervi i premija na emitirane dionice.

Tablica 4. Bilanca Triodos banke za 2016. i 2015. godinu

U tisućama eura	31.12.2016	31.12.2015
Aktiva		
Gotovina	732.219	285.819
Državne vrijednosnice	178.902	213.233
Potraživanja od banaka	467.529	545.152
Izdani krediti	5.708.338	5.215.692
Kamatonosne vrijednosnice	1.718.786	1.689.968
Dionice	20	65
Sredstva uložena kod institucija sa istim interesima	16.411	13.803
Nematerijalna imovina	25.159	18.589
Nekretnine i oprema	56.725	58.392
Ostala aktiva	24.800	18.154
Predujmovi i prihodi budućeg razdoblja	152.349	152.284
Ukupna aktiva	9.081.238	8.211.151
Obveze		
Obveze prema bankama	31.582	39.798
Povjerena sredstva (depoziti)	8.024.620	7.282.564
Ostale obveze	16.822	20.744
Rashodi budućeg razdoblja	101.002	78.840
Rezervacije	3.353	3.438
Ukupne obveze	8.177.379	7.425.384
Podređene obveze	–	5.250
Kapital	554.415	484.329
Premije na emitirane dionice	151.157	123.935
Revalorizacijske rezerve	689	503

Statutarne rezerve	18.540	11.286
Ostale rezerve	149.734	119.737
Dobit tekuće godine	29.324	40.727
Kapital	903.859	780.517
Ukupni kapital i obveze	9.081.238	8.211.151

Izvor: Triodos Bank, <http://www.annual-report-triodos.com/en/2016/financials/consolidated-financial-statements/balance-sheet.html> [20.03.2017.]

4.3.2. Račun dobiti i gubitka

Iz računa dobiti i gubitka se vidi da su prihodi Triodos banke porasli za 6.041.000,00 eura u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu, najviše zahvaljujući rastu prihoda od provizija i ostalim приходima. Ukupni rashodi su također porasli za 21.346.000,00 eura, najviše zbog rasta plaća zaposlenika i rashoda administracije. Budući da su rashodi porasli više od prihoda u 2016. u odnosu na 2015. godinu to je rezultiralo manjom neto dobiti u 2016. u odnosu na 2015. godinu za 11.403.000,00 eura.

Tablica 5. Račun dobiti i gubitka Triodos banke za 2016. i 2015. godinu

U tisućama eura	2016	2015
Prihodi		
Prihodi od kamata	174.557	182.752
Rashodi od kamata	-32.435	-39.855
Kamate	142.122	142.897
Prihodi od ulaganja	179	101
Ulaganja	179	101
Prihodi od provizija	76.917	71.071
Rashodi od provizija	-3.510	-3.396
Provizije	73.407	67.675
Prihodi od tečajne razlike kod financijskih transakcija	404	774
Ostali prihodi	1.518	142
Ostali prihodi	1.922	916
Ukupni prihodi	217.630	211.589
Rashodi		
Plaće zaposlenika i ostali rashodi administracije	160.632	142.387
Amortizacija i vrijednosno usklađivanje materijalne i nematerijalne imovine	11.107	7.833
Operativni rashodi	171.739	150.220
Gubici po kreditima i ostalim potraživanjima	5.711	7.579
Revalorizacija udjela u povezanim društvima	1.485	-210
Ukupni rashodi	178.935	157.589
Operativna dobit prije oporezivanja	38.695	54.000

Porez	-9.371	-13.273
Neto dobit	29.324	40.727
Vrijednosti u eurima		
Neto dobit po dionici	2,83	4,40
Dividenda po dionici	1,95	1,95

Izvor: Triodos Bank, <http://www.annual-report-triodos.com/en/2016/financials/consolidated-financial-statements/profit-and-loss-account.html> [20.03.2017.]

4.3.3. Ključni pokazatelji poslovanja

Pregled kretanja ključnih pokazatelja poslovanja Triodos banke u rasponu od 2013. do 2016. godine ponuđen je u sljedećoj tablici. Iz tablice je vidljivo da je porastao broj posjednika potvrde o posjedovanju udjela sa 31.304 u 2013. godini na 38.138 u 2016., što znači da banka stabilno privlači nove investitore iz godine u godinu. Pokazatelji ROE i ROA su relativno stabilni i variraju između 3.5% i 5.5% (ROE), te između 0.4% i 0.5% (ROA) u razdoblju od 2013. do 2016. godine. Dividenda nije mijenjana u razdoblju od 2013. do 2016. godine te iznosi 1.95 eura po dionici. Postotak žena u menadžmentu je iznosio 40% tijekom spomenutog razdoblja, dok su se troškovi obuke radnika smanjili sa 2.055 eura u 2013. godini na 1.435 eura.

Tablica 6. Ključni pokazatelji poslovanja Triodos banke od 2013. do 2016. godine

U milijunima eura	2016	2015	2014	2013
Financijski pokazatelji				
Kapital	904	781	704	654
Broj posjednika potvrde o posjedovanju udjela	38.138	35.735	32.591	31.304
Povjerena sredstva (depoziti)	8.025	7.283	6.289	5.650
Broj računa	759.738	707.057	628.321	556.146
Kredit	5.708	5.216	4.266	3.545
Broj kredita	50.765	44.418	36.320	29.620
Bilanca	9.081	8.211	7.152	6.447
Sredstva kojima upravlja banka	4.373	4.087	3.480	3.199
Aktiva kojom se upravlja	13.454	12.298	10.632	9.646
Ukupni prihodi	217,6	211,6	189,6	163,7
Operativni troškovi	-171,7	-150,2	-138,4	-112,6
Gubici po kreditima	-5,7	-7,6	-11,1	-17,1
Revalorizacija udjela u povezanim društvima	-1,5	0,2	0,2	0,2
Operativna dobit prije oporezivanja	38,7	54,0	40,3	34,2
Porez	-9,4	-13,3	-10,2	-8,5
Neto dobit	29,3	40,7	30,1	25,7
Pokazatelj osnovnog kapitala	19,2%	19,0%	19,0%	17,8%
Pokazatelj adekvatnosti kapitala	19,2%	19,0%	19,0%	17,8%
Pokazatelj financijske poluge	8,8%	8,4%	8,8%	8,7%
Operativni troškovi/ukupni prihod	79%	71%	73%	69%

Povrat na kapital u %	3,5%	5,5%	4,4%	4,3%
Povrat na aktivu u %	0,3%	0,5%	0,4%	0,4%
Po dionici (u eurima)				
Neto vrijednost imovine na kraju godine	82	81	78	77
Neto dobit	2,83	4,40	3,41	3,23
Dividenda	1,95	1,95	1,95	1,95
Ljudski resursi				
Broj radnika na kraju godine	1.271	1.121	1.017	911
Postotak žena u menadžmentu	40%	38%	40%	40%
Troškovi obuke radnika u eurima	1.435	1.692	1.856	2.055
Odnos najveće i srednje plaće	5,7	5,7	5,6	5,5
Odnos najveće i najmanje plaće	9,9	9,8	9,6	9,4
Okoliš				
Emisija CO ₂ (1,000 kg)	3.123	3.041	3.084	2.906
Kompenzacija CO ₂	100%	100%	100%	100%

Izvor: Triodos Bank, <http://www.annual-report-triodos.com/en/2016/our-group/about-triodos-bank/key-figures.html> [20.03.2017]

4.4. Očekivani trendovi i budući izazovi

Triodos je razvio strateški plan za razdoblje od 2016. do 2018. godine. Pregled tog plana preuzet je sa službene stranice Triodos bank.¹⁶ Glavne točke tog plana su:

- neto povećanje volumena zajmova od 15 do 20%, te diverzifikacija portfelja zajmova kako bi se povećao njihov utjecaj i smanjio rizik.
- povećanje imovine kojom upravlja Triodos Investment Management na 3.6 milijardi dolara, razviti balansiraniji portfelj investicija sa fokusom na ljudsko dostojanstvo,

¹⁶ <http://www.annual-report-triodos.com/en/2015/management-report/our-strategy.html> [20.03.2017]

razvoj, odgovornost i brigu za planetu.

- spajanje klijenata iz privatnog bankarstva sa društvenim poduzetnicima kojima su potrebna financijska sredstva.
- širenje Triodos zaklade u veći broj zemalja koristeći „crowdfunding“ i druge aktivnosti vezane uz donacije.
- otvaranje podružnice u Francuskoj i 4 nova komercijalna ureda u Španjolskoj.
- razvoj širih veza sa svojim klijentima da bi se mogla pružiti alternativna financijska rješenja za svoje klijente.
- poboljšanje veze između klijenata i dioničara sa potpunom revizijom materijala o Triodos banci na internetu i razvoj marketinškog projekta kojem je cilj bolje shvaćanje klijenata i njihovih potreba.
- inovacije moraju postati srž svake poslovne jedinice u banci, stvarati nove inovativne poslovne pothvate u suradnji sa svojim klijentima i dioničarima. Takvi pothvati će postati dio budućeg poslovnog modela banke.
- revizija internih procesa unutar svake poslovne jedinice sa ciljem optimizacije efikasnosti poslovne prakse.
- razvoj prisutnosti na internetu na način da se približi potrebama klijenata i da se poboljša zadovoljstvo klijenata kod korištenja internetskog materijala banke.
- implementacija interne online platforme da bi se poboljšala suradnja kod zajedničkih tema između poslovnih jedinica.
- poticanje veće suradnje između odjela i međunarodnih ureda, te sa bankama članovima GABV-a. Na taj način se želi stvoriti dinamičnije poslovno okruženje.
- poboljšanje pristupa razvoju talenata unutar organizacije.
- nastavljanje ključnih, već postojećih partnerstava i produbljivanje i širenje utjecaja korporativnih partnerstava, uključujući veze za akademskim institucijama i povećavanje aktivnosti u raznim europskim tijelima da bi se povećala važnost održivog financiranja.
- poboljšanje odnosa zajam/depozit na 65-70% i održavanje stabilnosti koeficijenta ROE.

5. ZAKLJUČAK

Etika i moral su teme o kojima se raspravlja u svim sferama života, pa tako i u financijama i bankarstvu. U današnje vrijeme zbog koncepta globalizacije i visoke razine povezanosti, postupci pojedinaca, skupina ljudi, poduzeća i korporacija imaju utjecaj diljem svijeta. Etičke banke su prepoznale taj utjecaj i spoznale da mogu dati svoj doprinos u boljem razvitku svijeta upravo filtriranjem (odobravanjem ili odbijanjem financijskih sredstava) dobrih od loših poslovnih pothvata. Iako su još uvijek premale da bi mogle imati značajan utjecaj u svijetu, ohrabrujuća je spoznaja da u svijetu društvena i ekološka svijest raste na svim razinama, stoga se može očekivati povećana potražnja za proizvodima i uslugama etičkog bankarstva, te otvaranje novih etičkih banaka. Dakle, za očekivati je da će društvena odgovornost i etičnost u budućnosti samo rasti na ljestvici važnosti u svim kategorijama od svakodnevnog života prosječnog čovjeka do politike i poslovanja, jer najveći problem sa kojim se današnji svijet susreće su globalno zatopljenje, zagađivanje okoliša, ratovi i izbjegličke krize, korupcija na svim razinama, povećavanje jaza između siromašnih i bogatih zemalja zbog nemogućnosti pristupa izvorima financiranja u siromašnim zemljama, a to su sve problemi sa kojima se etička banka stavlja u koštac. Triodos banka je pokazatelj da etičke banke ne moraju čekati budućnost za probitak u financijskom svijetu, jer ona već više od 30 godina posluje i raste, ne samo ona već je imovina cijelog GABV saveza od 2008. do 2013. godine povećana sa 45 na 77 milijardi dolara. Triodos banka je već zastupljena u 5 država Europske unije, te ima namjeru nastaviti svoje širenje na ostale zemlje, što joj prema dosadašnjem iskustvu neće biti problem jer od svog nastanka banka osim veličine tržišta širi i svoje poslovne linije koje se sastoje od bankarstva, investicijskog menadžmenta i privatnog bankarstva. U prilog banci idu i financijski rezultati koji reflektiraju stabilno i uspješno poslovanje ove etičke banke.

POPIS LITERATURE

1. Abou-El-Fotouh, H. 2016. Corporate Social Responsibility in Banks: What does it mean? *LinkedIn.com*, February 2016. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/corporate-social-responsibility-banks-what-does-mean-abou-el-fotouh> [pristupljeno 15.12.2016.]
2. Bagić, A., Škrebalo, M. i Narančić, L. 2004. Pregled društvene odgovornosti poduzeća u Hrvatskoj. Zagreb: *AED*, velječa, 2004
3. Basu, P. 2006. *Improving Access to Finance for India's Rural Poor*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.
4. Becchetti, L., Garcia, M. M., Trovato, G. 2011. Credit Rationing and Credit View: Empirical Evidence from an Ethical Bank in Italy. *Journal of Money Credit and Banking*, Vol. 36, No. 6, str. 1217-1245.
5. Bossoutrot, S.K. 2005. *Microfinance in Russia: Broadening Access to Finance for Micro and Small Entrepreneurs*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank
6. Božina, M. 2006. Pravni i ekonomski aspekti regulacije poslovnih banaka u procesu ekonomske i monetarne integracije Republike Hrvatske. *Ekonomska istraživanja*, Vol. 19, No. 2, str. 107-117.
7. Business Dictionary. 2016. Corporate Social Responsibility.. Dostupno na: <http://www.businessdictionary.com/definition/corporate-social-responsibility.html> [pristupljeno 10.12.2016.]
8. Business Dictionary. 2016. Development bank. Dostupno na: <http://www.businessdictionary.com/definition/development-bank.html> [pristupljeno 22.12.2016.]
9. Callando-Munoz, F. J., Utrero-Gonzalez, N. 2011. Does it Pay to Be Socially Responsible? Evidence from Spain's Retail Banking Sector. *European Financial Management*, Vol. 17, No. 4, str. 755-787.

10. Cambridge Dictionary. 2016. Corporate Social Responsibility. Dostupno na: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/corporate-social-responsibility> [pristupljeno 10.12.2016.]
11. Carter, R. E. 2009. Will consumers pay a premium for ethical information? *Social Responsibility Journal*, Vol. 5 No. 4, str. 464-477.
12. Charity bank. Social impact. Dostupno na: <https://charitybank.org/social-impact> [pristupljeno 10.01.2017.]
13. Chew, C. B., Tan, H. L., Hamid, S. R. 2016. Ethical banking in practice: a closer look at the Co-operative Bank UK PLC. *Qualitative Research in Financial Markets*, Vol. 8, str. 70 – 91.
14. Črnjar, M. i Črnjar, K. 2009. *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci.
15. Dahlstrom, R., Nygaard, A., Kimasheva, M., Ulvnes, A.M. 2014. How to recover trust in the banking industry? A game theory approach to empirical analyses of bank and corporate customer relationships. *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 32, No. 4, str. 268 - 278 .
16. de Aghion, B. A. 1999. Development banking. *Journal of Development Economics*, vol. 58 (1999), str. 83-100.
17. de Clerck, F. 2009. Ethical Banking. *Ethical Prospects*. No. 1, str. 209-227.
18. de Luna Martinez, J., Vicente, C.L. 2012. Global survey of development banks. Policy Research working paper, No. WPS 5969, Washington, DC: *World Bank*.
19. Ekonomija banke. Bankovni sustavi u razvijenom društvu. Dostupno na: <http://ekonomija-banke.blogspot.hr/p/bankovni-sustavi-u-razvijenim-drustveno.html> [25.04.2017.]
20. Finweb. What is ethical banking? Dostupno na: <http://www.finweb.com/banking-credit/what-is-ethical-banking.html#axzz4Le0VnxMy>) [pristupljeno 10.12.2016.]
21. GABV. A campaign to lift up workes. Dostupno na: <http://www.gabv.org/stories/a-campaign-to-lift-up-workers> [pristupljeno 05.01.2017.]

22. GLS bank. A brief portrait. Dostupno na: [https://www.gls.de/privatkunden/english-
portrait/](https://www.gls.de/privatkunden/english-
portrait/) [pristupljeno 05.01.2017.]
23. Gregurek, M. i Vidaković, N. 2011. *Bankarsko poslovanje*. Zagreb: RRIF Plus.
24. Hadžić, F. 2005. *Islamsko bankarstvo i ekonomski razvoj*. Ekonomski fakultet u Sarajevu.
25. Handelsbanken. About the group. Dostupno na:
[http://www.handelsbanken.co.uk/shb/inet/IStartRb.nsf/FrameSet?OpenView&iddef=
&navid=HandelsbankenRB_AbouttheGroup&sa=/shb/inet/ICentRb.nsf/Default/
qF5D7D0EC8FA6784F80257623002D9974](http://www.handelsbanken.co.uk/shb/inet/IStartRb.nsf/FrameSet?OpenView&iddef=
&navid=HandelsbankenRB_AbouttheGroup&sa=/shb/inet/ICentRb.nsf/Default/
qF5D7D0EC8FA6784F80257623002D9974) [pristupljeno 28.12.2016.]
26. Harvey, B. 1995. Ethical banking: The case of the Co-operative Bank. *Journal of Business Ethics*, Vol. 14, No. 12, str. 1005-1013.
27. Helms, B. 2006. *Access for All*. Washington. DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.
28. Honohan, P. 2004. *Financial Sector Policy and the Poor: Selected Findings and Issues*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank
29. Hussain, M., Maskooki, K., Gunasekran, A. 2001. Implications of Grameen banking system in Europe: prospects and prosperity. *European Business Review*, Vol. 13, No. 1, str. 26-42.
30. Imam, P., Kpodar, K. 2013. Islamic Banking: How Has It Expanded? *Emerging Markets Finance and Trade*, Vol. 49, No. 6, str. 112-137.
31. Islam, M. A., Mathews, M. R. 2009. Grameen Bank's social performance disclosure: Responding to a negative assesstment by Wall Street Journal in late 2001. *Asian Review of Accounting*, Vol. 17, No. 2, str. 149-162.
32. Jurak, Z. 2007. Mikrokreditiranjem do Nobelove nagrade. *Računovodstvo, revizija i financije*, No. 3, str. 142-143.
33. Krkač, K., Volarević H., Jerković, H. 2013. Poslovna etika banaka. *Obnovljeni život*, str. 105-120.

34. Kumar, A. 2005. *Access to Financial Services in Brazil*. Washington, D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.
35. Kundid, A. 2012. Društveno odgovorno poslovanje banaka u Republici Hrvatskoj. *Ekonomska misao i praksa*, No. 2, str. 497-528.
36. Kundid, A. 2014. Etičko bankarstvo – novi koncept bankarstva. poglavlje u knjizi *Financije nakon krize: forenzika, etika i održivost* (ur. Ćurak, M., Kundid, A., Visković, J.), Split: Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu, str. 243-264.
37. Kundid Novokmet, A. 2015. Exploring the determinants of ethical banks emergence and performance. U: Boitan I., Barbu T. (Eds.) *Financial industry at the crossroads between current practices and ethical virtues (Studies in Philosophy, Law and Economics)*, Sumy: Taadler Publishing House, LTD, str. 1-20.
38. Limun.hr. Keiretsu sustav. Dostupno na: <http://limun.hr/main.aspx?id=10451&Page=> [pristupljeno 27.12.2016.]
39. Martišković Ž., Vojak N. 2009. Alternativni oblik financiranja malog poduzetništva putem mikrokredita. *Računovodstvo i financije*, No. 2, str. 131-135.
40. Nakagawa S., Laratta R. 2010. How can co-operative banks spread the spirit of co-operation in deprived communities? *Social Enterprise Journal*, Vol., 6 No. 2, str. 162-180.
41. Oates, G., Dias, R. 2016. Including ethics in banking and finance programs: teaching “we shouldn’t win at any cost. *Education + Training*, Vol. 58, No. 1, str. 94 – 111.
42. Paulet, E. 2011. Banking ethics. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, Vol. 11, No. 3, str. 293 – 300.
43. Paulet, E. 2010. Corporative social responsibility in European and cooperative banks: the French specificity. *Int. Journal of Economics and Accounting*, Vol. 1, No. 1/2, str. 123 – 137.
44. Pavić-Rogošić, L. 2004. *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*. Odraz. Dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/21845/dop.pdf> [pristupljeno 18.1.2017.]

45. Powell S., Elvin, W. J. L., Dodd, C., Sloan, J. 2009. Explicating ethical corporate identity in the financial sector. *Corporate Communications: An International Journal*, Vol. 14, No. 4, str. 440-455.
46. Pravična banka. Etična banka. Dostupno na: <https://pravicnabankaenglish.files.wordpress.com/2014/03/febea-definition-ethical-bank.pdf> [pristupljeno 11.12.2016.]
47. Rogošić, A., Kundid, A. 2012. Izvještavanje o društvenoj odgovornosti banaka u Hrvatskoj. *Praktični menadžment*, Vol. 3, No. 5, str. 15-20.
48. Saunders, A. i Cornett, M.M. 2006. *Financijska tržišta i institucije*. Zagreb.
49. Scholtens, B. 2009. Corporate Social Responsibility in the International Banking Industry. *Journal of Business Ethics*, Vol. 86, No. 2, str. 159-175.
50. Smith, R. C., Walter, I., DeLong, G. 2012. *Global Banking*. No. 3.
51. Triodos bank. Core Activities. Dostupno na: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/what-we-do/core-activities-business-lines/> [15.03.2017.]
52. Triodos bank. History. Dostupno na: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/history/> [pristupljeno 25.02.2017.]
53. Triodos bank. Mission principles. Dostupno na: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/mission-principles/what-we-stand-for/> [pristupljeno 10.03.2017.]
54. Triodos bank. Organisation. Dostupno na: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/organisation/> [pristupljeno 10.03.2017.]
55. Triodos bank. Our strategy. <http://www.annual-report-triodos.com/en/2015/management-report/our-strategy.html> [20.03.2017.]
56. Ullmann, A.A. 1985. Data in search of a theory, a critical examination of the relationships among social performance, social disclosure, and economic performance of US firms. *The Academy of Management Review*, Vol. 10, No. 3, str. 540–557.

57. Wu, M.W., Shen, C.H. 2013. Corporate social responsibility in the banking industry: Motives and financial performance. *Journal of Banking and Finance*, Vol. 37, No. 9, str. 3529-3547.
58. Zelenika, R. 2011. *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: EFIR i IQ PLUS.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Razlozi za i protiv angažiranja poduzeća u društveno odgovornom poslovanju	11
Tablica 2. Interni i eksterni aspekti DOP-a banaka.....	14
Tablica 3. Osnovne razlike u značajkama etičkih i tradicionalnih banaka	29
Tablica 4. Bilanca Triodos banke za 2016. i 2015. godinu	44
Tablica 5. Račun dobiti i gubitka Triodos banke za 2016. i 2015. godinu	46
Tablica 6. Ključni pokazatelji poslovanja Triodos banke od 2013. do 2016. godine	48

SAŽETAK

U teorijskom dijelu rada se istražuju društveno odgovorni i financijski uključivi koncepti bankarstva kao što su DOP (društveno odgovorno poslovanje), mikrokreditiranje, kreditne unije, razvojne banke, te ostale društveno uključive koncepcije bankarstva kao što su islamsko bankarstvo, Hausbank model i Keiretsu susav, koji su imali utjecaj na sam nastanak etičkog bankarstva. Nadalje se proučava razvoj samog koncepta etičkog bankarstva kroz njegove preteče, te se uspoređuju značajke etičkih banaka i tradicionalnih banaka. U empirijskom dijelu se proučava Triodos banka koja se kroz 30 godina svog poslovanja istakla kao jedna od vodećih etičkih banaka u svijetu i kao jedan od osnivačija GABV saveza. Triodos banka ima mrežu raširenu kroz 5 zemalja Europske unije kao što su Njemačka, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Belgija, Španjolska, te financijski pokazatelji potvrđuju uspješnost njenog poslovanja.

Ključne riječi: etička banka, studija slučaja, Triodos banka.

SUMMARY

Theoretical part of the thesis analyzes socially responsible concepts of banking which have influenced the evolution of ethical banking; like CSR (corporate social responsibility), microcrediting, credit unions, development banks, and other socially inclusive banking concepts such as Islamic banking, Hausbank model and Keiretsu system. Furthermore, the sole concept of ethical banking is studied through its predecessors, and its attributes are compared to the traditional bank. Empirical part of the research analyzes Triodos bank, which has emerged as one of the world's leading ethical banks during its 30 years in business, and as a founder of GABV alliance. Triodos bank has a business network outspread through 5 European union countries such as Germany, the Netherlands, United Kingdom, Belgium and Spain, and its financial indicators confirm its business success.

Key words: ethical bank, case study, Triodos bank.